

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра іспанської і новогрецької філології та перекладу

Кваліфікаційна робота магістра з лінгвістики
на тему:

**«СЕМАНТИКО-СИНТАКИЧНА СТРУКТУРА ВИСЛОВЛЕНЬ ІЗ
ГІПОТЕТИЧНОЮ МОДАЛЬНІСТЮ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ»**

Допущено до захисту
«__» _____ року

Студентки групи МЗмі 01-23
факультету романської філології і
перекладу
освітньо-професійної програми _
Сучасні лінгвістичні і перекладознавчі
студії та міжкультурна комунікація
(іспанська мова і друга іноземна мова)
за спеціальністю 035 Філологія

Цикози Ксенії Валеріївни

(ПІБ студента)

Завідувач кафедри

_____ Залєснова О.В.
(підпис) (ПІБ)

Науковий керівник:
Кандидат філологічних наук, доцент
Бокова Поліна Михайлівна
(науковий ступінь, вчене звання, ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

КИЇВ – 2024

MINISTERIO DE EDUCACIÓN Y CIENCIA DE UCRANIA

UNIVERSIDAD NACIONAL LINGÜÍSTICA DE KYIV

Departamento de Filología Hispánica, Neogriega y Traducción

TRABAJO FINAL DE MÁSTER

sobre el tema:

«ESTRUCTURA SEMÁNTICA Y SINTÁCTICA DE LAS EXPRESIONES DE MODALIDAD HIPOTÉTICA EN EL ESPAÑOL MODERNO»

Del estudiante de grupo MZmli01-23
de la facultad de filología romana y la traducción
área de formación profesional
Filología (Lengua y Literatura (español))
Tsykoza Kseniia Valeriivna

*Jefe de departamento de
Filología hispánica y francesa*

_____
(firma) Zalesnova O.V.
(nombre, apellido)

Tutora académica:
candidata a doctora en Filología, profesora asociada

Universidad Nacional Lingüística de Kyiv
Bokova Polina Mykhailivna

(grado, título universitario, nombre, apellido)

Escala nacional _____

Calificación final _____

Evaluación ECTS _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	7
1.1. Дефініція феномену гіпотетичної модальності в сучасній лінгвістиці	7
1.2. Дослідження модальності як функціонально-семантичної категорії сучасної іспанської мови	14
1.3. Підходи до дефініції висловлень та їх основні форми	17
1.4. Проблема категорії способу висловлень в іспанській мові	24
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ СЕМАНТИКО-СИНТАСИЧНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ У ДАВНЬОІСПАНСЬКИЙ ПЕРІОД	32
2.1. Парадигма семантико-синтаксичної структури висловлень	32
2.2. Прості та складні часові форми	40
2.3. Розвиток феномену семантико-синтаксичної структури висловлень у давньоіспанській мові	46
2.4. Особливості формування основних видів модальності у давньоіспанській період	52
Висновки до розділу 2	58
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНОЇ СТРУКТУРИ ВИСЛОВЛЕНЬ ІЗ ГІПОТЕТИЧНОЮ МОДАЛЬНІСТЮ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ	60
3.1. Особливості вживання семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю	60
3.2. Специфіка семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю у новоіспанській період	65
3.3. Системний опис засобів вираження гіпотетичної модальності у сучасній лінгвістиці іспанської мови	68
3.4. Граматичні засоби гіпотетичної модальності у сучасній іспанській мові	74
Висновки до розділу 3	78
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	80
РЕЗЮМЕ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	89

ВСТУП

Магістерське дослідження зосереджене на аналізі специфічних особливостей семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові.

Актуальність тематики магістерського дослідження вбачається у тому, що проблематика семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю позиціонується невирішеним питанням. У іспанській мові існування деяких категорій семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю є дуалістичним концептуальним питанням, що вимагає подальшого розвитку в науковому полі.

Специфіка семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю активно досліджується ученими, про що свідчать праці Є. Сінченко [11], К. Ралдугіної [10], Л. Умрихіної [15], D. Kratochvílová [39] та інших.

Мета магістерського дослідження – проаналізувати різнорівневі засоби вираження семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові.

Під час написання роботи окреслилися такі **завдання**:

- розглянути проблему феномену гіпотетичної модальності в сучасній лінгвістиці, підходи до дефініції висловлень та їх основні форми, а також проблематику категорії способу висловлень в іспанській мові;

- проаналізувати процес розвитку феномену семантико-синтаксичної структури висловлень у давньоіспанській мові, зокрема, особливості формування основних видів модальності;

- дослідити особливості практичного використання семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові.

Об'єктом даного дослідження є семантико-синтаксична структура висловлень із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові.

Предметом дослідження позиціонуються мовні засоби, які виражають категоріальні дефініції у іспанській мові.

У процесі роботи застосовувалися такі методи дослідження: аналіз публікацій, наукового та ілюстративного матеріалу; на етапі визначенні особливостей практичного застосування семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові – метод польового аналізу, компонентний та контекстуальний аналіз, метод перекладацького аналізу тексту, метод зіставного та порівняльного аналізу.

Основним матеріалом дослідження слугують наукові напрацювання та галузеві публікації дослідників, фразеологічні та тлумачні словники.

Наукова новизна магістерського дослідження вбачається у розвитку окремих аспектів в галузі функціональної граматики.

Удосконалено підходи до дефініції семантико-синтаксичної структури висловлень та їх основних форм в контексті засобів вираження гіпотетичної модальності у сучасній лінгвістиці іспанської мови.

Дістала подальший розвиток проблематика категорії способу висловлень в іспанській мові.

Отримані в роботі результати є певним внеском до зіставного мовознавства, лексикології, теоретичної граматики іспанської мови.

Практична цінність магістерського дослідження полягає у можливості використання його матеріалів у практиці викладання іспанської мови.

Робота **складається** із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури.

У вступі приведено обґрунтування актуальності тематики, ступінь розробленості проблематики у наукових колах, детермінуються мета, об'єкт, предмет, завдання, а також методи дослідження.

У першому розділі аналізуються загальні питання, пов'язані з теоретичними аспектами дослідження модальності як функціонально-семантичної категорії сучасної іспанської мови.

У другому розділі аналізуються особливості формування семантико-синтаксичних висловлювань основних видів модальності у давньоіспанській період.

У третьому розділі системний опис засобів вираження гіпотетичної модальності у сучасній лінгвістиці іспанської мови, специфічні особливості та відповідні граматичні засоби.

У висновках зазначені результати дослідження, визначені перспективи подальшої роботи у досліджуваній галузі.

Обсяг роботи – 89 сторінок. Використані джерела – 48 позицій, джерела ілюстративного матеріалу – 3.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Дефініція феномену гіпотетичної модальності в сучасній лінгвістиці

Дефініція модальності володіє латинським походженням: «modus» – спосіб, міра.

Арістотель у грунтовному напрацюванні «Метафізика» уперше виділив виокремив декілька базових модальних дефініцій: необхідність, можливість та реальність. Із диференціації Арістотеля беруть початок низка класичних філософських систем [43].

Дослідники [4] зосереджують увагу на двох основних видах модальності, із виокремленням у них низки різновидів:

- нереальну (різновиди – бажаність, умовність, спонукальність, повинність);
- реальну, за якої зміст речення позиціонується як співпадіння із реальною дійсністю.

Вчені, зокрема, С. Ніколаєва [7], А. Олійник [9], Н. Вус [2] та інші, зробили суутєвий внесок у поле дослідження модальності.

Так, Н. Вус [2] виокремлює алетичну, деонтичну та епістемічну модальності. Алентичну, при цьому, науковець подає як модальність об'єктивної можливості, деонтичну – як наказову модальність, а епістемічну – як модальність знання.

Зазвичай, модальність може характеризуватись одним із трьох ступенів – позитивним, негативним та проміжним. При цьому, дотичним до модальності може бути висловлення оцінки та почуття.

Дослідником Н. Вус [2] було згруповано та виокремлено три основні підходи до трактування терміну модальності у науково-лінгвістичному дискурсі. Перша варіація – тлумачення модальності як ставлення значення висловлювання до реальності; друга – визначення модальності як репрезентації відношення

людини до сенсу висловлювання; врешті, третя – ствердження дефініції модальності як проблематичного поняття, що об'єднує декілька фактів, які резонують між собою.

На думку Л. Войнарович [1], у кожному висловлюванні можливо виокремити диктум (основний зміст) і модус (модальну частину). При цьому, у модусі знаходиться вираження вольове, інтелектуальне або емоційне судження мовця відносно диктуму.

Приведений дослідник диференціює імпліцитний та експліцитний модуси. Базовою формою вираження останнього дослідник позиціонує головне речення у складі складнопідрядного з підрядним додатковим. Науковець диференціює три базові різновиди феномену модальності: необхідність, можливість та неможливість.

Таким чином, дефініція модальності у варіативному трактуванні вбачається синтаксичною категорією, у репрезентації якої основний функціонал відводиться модальним дієсловам. Модальні дієслова являють собою підклас дієслів, спрямованих на дефініцію судження мовця щодо предмету мовлення, особливістю яких є можливість приєднання додаткового підрядного речення.

Піонер дослідження модальності в українському науковому просторі В. Шинкарук [16] переконує, що модальність синергізує коло значень, де присутній мовець та відношення в реченні.

У цілому, лінгвісти диференціюють модальність на типи об'єктивної та суб'єктивної модальності. Об'єктивна модальність виражає безпосереднє ставлення до дійсності у контексті реальності. Втілюється на практиці даний тип модальності за посередництвом граматичних та лексичних засобів.

Суб'єктивна модальність являє собою взаємини між мовцем і комунікантом. Вона є, власне відношенням мовця до фактів у форматі оцінки, рівня впевненості, згоди.

Аспект модальності позиціонується важливою компонентою текстової формації та її безпосереднього сприйняття, що асимілює всі структурні одиниці тексту в єдине структурно-сміслову ціле.

Варто зацентувати на розмежуванні суб'єктивної модальності, що надає дефініцію відношення мовця до власного висловлення, та об'єктивної, котра віддзеркалює відношення вираження до дійсності.

Позиція модальності тексту, в загальному, являє собою вираження відношення мовця до сутності повідомлення, його особистої точки зору та концепції, формат власних ціннісних орієнтацій. Модальність тексту дає змогу сприймати висловлення не як синергію відокремлених одиниць, а як цілісне явище.

Як було зазначено вище, категорія модальності може мати об'єктивну та суб'єктивну форму. Об'єктивна модальність позиціонується невід'ємною ознакою будь-якого висловлення, однією із формувальних предикативної одиниці – речення. Окреслений вид модальності репрезентує відношення повідомлюваного дійсності в концепті реальності, тобто відображає індикацію здійсненності.

Об'єктивна модальність органічно синергізована із поняттям категорії часу та диференціюється за ознакою часової визначеності. Індикатори часу та реальності (чи ірреальності) тісно взаємозв'язані, їх комплекс формує дефініцію об'єктно-модального значення.

Суб'єктивна модальність позиціонує власне відношення мовця до повідомлюваного. На противагу об'єктивному аналогу, вона являє собою факультативну ознаку висловлювання. Семантичний обсяг суб'єктивної модальності вбачається суттєво масштабнішим, ніж семантичний об'єм об'єктивного прототипу дефініції [11]. При цьому, смисловий базис суб'єктивної модальності сформований поняттям оцінки у розширеному лексичному контексті, об'єднуючи не лише логічну кваліфікацію повідомлюваного, але й різні типи емоційного реагування.

Науковою спільнотою стверджено, що об'єктивна модальність вбачається обов'язковою умовою для довільних уявлень, а суб'єктивна модальність вбачається довільним феноменом.

Відношення мовця до реальної дійсності, що позиціонується базисним індикатором модальності характерне для будь-якого висловлювання. Виходячи з того, що сформоване ставлення до дійсності може знаходити практичне вираження у низці засобів (лексичних, морфологічних, інтонаційних, стилістичних, фразеологічних, синтаксичних), модальність позиціонується категорією, властивою для мови у дії (мовленні), а, отже, формує безпосередній сутнісний контекст комунікативного процесу [14].

Категорія модальності вбачається однією з найбільш вагомих, стрижневих мовних категорій, що знаходить практичне відображення у різній форматності. Проте, не зважаючи на значний науковий інтерес до окресленої дефініції, досі не ідентифіковано єдиного концептуального погляду на природу категорії.

У лінгвістичному полі модальні слова та вирази позиціонуються однією з максимально контroversійних лексико-граматичних категорій, котрі традиційно привертають особливу увагу наукових діячів та практиків. Концепт модальності є базисною дефініцією у лінгвістиці, та ідентифікує рівень ймовірності, бажаності, необхідності, суб'єктивності чи обов'язковості подій, що знаходять форму мовного висловлювання.

Окреслена стратегія лексичної формації дозволяє максимально ефективно віддзеркалити оцінку мовця, виражаючи, таким чином, суб'єктивні погляди і власне ставлення автора до подій чи явищ, описаних у висловлюванні.

Умови, своєю чергою, передбачають низку вагомих аспектів, зокрема:

- необхідність здійснення дії чи події – потребу;
- бажання або небажання реалізувати будь-яку дію – бажаність;
- доступність реалізації дії або події;
- відображення особистих переконань, думок та почуттів – суб'єктивність;
- зобов'язання щодо вчинення певної дії чи події.

У лінгвістичній сфері модальність знаходить практичне вираження у різноманітних лексичних та граматичних інструментах, зокрема – інтонаційних засобах, спеціальних формах, модальних дієсловах [12].

Серед лінгвістичних термінів вирізняють дієслівну та гіпотетичну різновиди модальності. Остання, при цьому, передбачає уявлення змісту висловлювання як імовірного, у ній зміст висловлювання репрезентується як можливий, потенційний [13].

Дефініція модальності досліджувалась лінгвістами тривалий час. У основі процесів аналітики лежали теорії семіотики та психології. Категорія модальності позиціонується лінгвістично універсальною формацією та визначена однією з базових мовних категорій. Дослідження феномену модальності у лінгвістичному полі дає змогу усвідомити пріоритетні концепти вираження аспектів волі та здібностей у мовленнєво-комунікаційному процесі [9]. Останні вбачаються ключовими з позиції ефективного використання мовного інструментарію у процесах спілкування та перекладацької діяльності.

Низкою науковців модальність вважається понятійною категорією, тобто котра передає у мові пануючі суспільні поняття. Такі поняття не описуються за допомогою мовних засобів, а безпосередньо проявляються в ній, у її лексичній та граматичній структурі. Понятійна категорійність може експлікуватись у форматах лексики, морфології та синтаксису [8]. При цьому, реалізуючись у формальному боці синтаксису й морфології, вони починають вбачатись граматичними концептами.

Характерна для будь-якого висловлювання модальність являє собою, по суті, мовленнєве втілення образу мовця, межу оцінки ним вимовленого із позицій твердження чи заперечення, ознаки реальності подій, сумніву чи впевненості в їхній вірогідності. Модальність може знаходити практичну реалізацію за посередництвом модальних слів, часток, граматичного інструментарію.

У перекладацькому полі функціонують доволі складні, комплексні та багатоаспектні категорії, котрі час від часу привертають увагу науковців. Але

максимально суперечливою серед них є саме феномен модальності, що в межу власної багатоплановості постійно залишає поле для ретельного дослідження у науково-лінгвістичній концепції.

Модальність, здебільшого, розглядається як мовна універсалія, функціонально-семантична категорія, котра активно проявляється в основних категоріях мови. Вона позиціонується важливою компонентою комунікаційного процесу, виражаючи відношення мовця до висловлюваного. Даючи змогу вільного та експресивного вираження власних думок, модальність відіграє важливу роль в формуванні висловлювань будь-якого концепту.

Водночас, дефініція модальності досі не володіє чіткою окресленістю. У лінгвістичному полі диференціюють логічну та мовну модальності, а у межах останньої, як зазначалось вище – низку парадигм і підпарадигм [5]. На сьогодні не сформовано єдиного бачення серед науковців щодо меж синтаксичної і морфологічної модальностей, окрім того – відсутній відповідний спільний метамовний інструментарій для аналітики проблематики. Це зумовлює значні розбіжності у ідентифікації мовного арсеналу для побудови ефективної комунікативної стратегії й тактики.

Із метою конкретизації мовної аналітики дефініції модальності необхідно визначити, котрий із чинників – форма чи значення – насправді є домінуючим для опису явища, а також доцільний рівень процесу дослідження. Очевидно, що до системи лінгвістичного аналізу реалізаторів модальності обох чинників необхідно задіювати концепти і форми, і значення [17].

Проте, все ж домінуючим має виступати чинник значення, адже метою комунікації позиціонується пошук сенсу, де значення безпосередньо корелює зі смисловим навантаженням, а форма являє собою інструмент для передачі значення.

Необхідно зауважити щодо функціоналу модальності на різних мовних рівнях. Морфологічний рівень передбачає застосування способів дієслова, модальних слів, вигуків тощо. Синтаксичний рівень залучає порядок слів,

інтонацію, внутрішньо-реченнєві зв'язки, натомість, текстовий позиціонує модальність як одну з основних категорій тексту.

Найбільш оптимальною вбачається концепція, у межах якої речення, відображаючи реальність, формує відношення до дійсності, а отже категорія модальності приймає формат тісної імплементації у речення, з усією різноманітністю його типізації.

Кожне речення наділене, при цьому, конструктивною ознакою та модальним значенням, тобто вміщує означення відношення до дійсності. У зв'язку з цим, прийнято вважати, що категорія модальності відноситься до ліку центральних основних мовних категорій.

У процесі конкретизації досліджуваної дефініції необхідно зауважити, що модальність являє собою мовну категорію, що ідентифікує характер висловлених у змісті речення об'єктивних зв'язків, а також рівень оцінки достовірності висловленого із позиції мовця. Модальність досить часто ототожнюють із предикативністю, або із категорією способу дієслова [18].

Основною проблематикою у дослідженні модальності як мовної дефініції на сьогодні позиціонується ідентифікація видів модальних сенсів, котрі формують головну компоненту її змісту. Вбачаються цілковито недоцільними спроби окремих науковців звузити понятійний апарат категорії модальності до трьох видів модальних суджень – можливості, дійсності та необхідності [11].

Також, надто максимізованою вбачається дефініція цієї категорії як комплексної та багатопланової, адже у даному випадку мова йде про відношення змісту висловлювання до дійсності та суб'єктивне відношення мовця до його змісту. Зважаючи на окреслене, доцільно акцентувати увагу в розвитку лінгвістики на класифікації модальності, визначенні її змісту, з'ясуванні видів модальних значень.

1.2. Дослідження модальності як функціонально-семантичної категорії сучасної іспанської мови

Феномен мови позиціонується не лише засобом комунікації, але й інструментом впливу на свідомість та поведінкові реакції особистості. Загальновідомо, що іспанська мова має відношення до аналітичного типу мов. Характерно, що у мовах із аналітичною будовою феномен логіки мислення носія максимально результативно проявляється у зовнішньому оформленні висловлювань граматичному навантаженні окремих елементів, що в синергії формують цілісну парадигму [19].

Останнім часом для сфери мовознавства характерним є зміщення акцентів у наукових інтересах щодо аналітичного дослідження мови в концепті внутрішньої системи із низкою взаємозв'язків. Об'єктом дослідження лінгвістичного поля, при цьому, тривалий час позиціонується речення як функціонально мультikonцептна одиниця. Модальність відноситься до найбільш суттєвих індикаторів формату висловлювання і трактується категорією вираження його зв'язку із дійсною реальністю.

Феномен модальності являє собою важливу компоненту комунікаційного процесу, виражаючи відношення мовця до висловленого. Вона вбачається невід'ємною властивістю текстової формації, базовою прагматичною компонентою висловлювання, що ідентифікує власне ставлення автора до дійсності [24]. За посередництвом модальності мовець активно виражає власні думки та позицію, оскільки передавання певної інформативності з нівелюванням демонстрації особистого ставлення до висловленого не вбачається доцільним та, навіть, можливим.

У лінгвістичне поле категорія модальності була введена вченим О. Єсперсен [38]. У своїй «Філософії граматики» (1924) автор аналізував її у аспекті суб'єктивної кваліфікації мовцем власного висловлення, репрезентуючи

модальність у концепті трихотомії модальних відношень «необхідність–можливість–неможливість».

У вітчизняній лінгвістиці довгий час домінантним було трактування модальності як певної граматичної категорії масштабного семантичного діапазону, відповідно до якого інтерпретація модальності передбачала цілісне вираження почуття, думки чи інтенції щодо відображення дійсності у висловленні, що знаходить практичне втілення за допомогою інтонаційних інструментів та певних граматичних значень.

За загальноприйнятою дефініцією, модальність, як функціонально-семантична категорія, репрезентує різнопланові види відношення до дійсності, сприйняття її [25]. У окресленому концепті категорію модальності необхідно вважати структурною компонентою категорій, що володіють семіотичною природою.

Із позиції модальності як прагматичної категорії, характер інструментарію реалізації не володіє смисловим навантаженням, адже окреслена категорія може успішно реалізовуватися на лексичному, граматичному чи інтонаційному рівні [50].

До феномену модальності як функціонально-семантичної категорії сучасної іспанської мови належать аспекти протиставлення у аспекті твердження та заперечення, або ж за характером їх комунікативної установки у алгоритмі твердження з послідуочими питанням та спонукуванням [21]. Характерними є, окрім того, градації в концепті співвідношення реальності, гіпотетичності та ірреальності, із певним рівнем переконаності автора висловлювання у достовірності сформованого відношення до дійсності.

У лінгвістично-культурологічному концепті категорія модальності корелює із дефініцією культурної специфічності. При цьому, її зміст характеризується певною національно-культурною специфікою соціуму, а план безпосереднього практичного вираження – комплексом лінгвістичного інструментарію, що має певне культуро-семантичне забарвлення [23].

Культурна специфіка феномену модальності, поруч із прагматичними та лінгвістичними чинниками, визначається ментальними та соціокультурними параметрами, що дозволяє успішно кваліфікувати її як дискурсивну категорію, що формується мовцем в концепті деякої лінгвістично-культурної парадигми.

Функціонально-семантична категоріальність в аспеті семантико-синтаксичного підходу не лише визначає модальність як індикатор відношення змісту висловлювання до дійсності, а й передає власне відношення мовця до висловленого. При цьому, із відношенням корелюється усвідомлення повідомлюваного як реального, констатованого мовцем, або ж ірреального, тобто, бажаного, можливого чи необхідного.

Модальне значення можна ідентифікувати на основі детермінантів, що реалізуються у форматі комунікативних конструкцій із відповідним семантичним навантаженням. Тобто, категорія модальності віддзеркалює відношення автора висловлювання до пропозиції у синергії вираження епістемічних та оцінних відношень [22]. До перших належать, зокрема, віра, впевненість, істинність, доказовість, а до оцінних – інтенція, можливість, бажаність, маніпуляції тощо.

Із огляду на зазначене, модальність як функціонально-семантична категорія сучасної іспанської мови позиціонується комплексним багатоаспектним функціонально-семантичним феноменом, що є практичним вираженням відношення автора до висловлюваного, його оцінювання об'єктивної дійсності.

Зміст висловлюваного, при цьому, може позиціонуватись як дефініція можливого або неможливого, реального чи нереального, необхідного чи ймовірного, бажаного або небажаного.

1.3. Підходи до дефініції висловлень та їх основні форми

Гіпотетична модальність в сучасній лінгвістиці відноситься до категорій, котрі не володіють однозначним тлумаченням у межах наукового дискурсу, позиціонуючись об'єктом постійного наукового інтересу науковців у міждисциплінарному концепті. Феномен модальності, здебільшого, розглядається у аспекті функціонально-семантичної категорії, що відображає суб'єктивне ставлення мовця до повідомлюваного, а також різні типи співвідносності висловлюваного та реальної дійсності.

У морфологічному полі сучасної іспанської мови дослідниками розрізняються способи індикативу (Indicativo), імперативу (Imperativo), субхунтиву (Subjuntivo) і кондинціоналу (потенціалу) (Condicional o potencial). Варто зауважити, що існування дефініції кондинціоналу позиціонується суперечливим у лінгвістичному дискурсі та являє собою предмет розбіжностей між дослідниками-романістами [26].

Дійсний спосіб (Modo Indicativo), як правило, ідентифікують як засіб передачі дії, котру автор розглядає як реальну в минулому, теперішньому та майбутньому часі. При цьому, стверджується або заперечується сам факт наявності дії. Форми дійсного способу застосовуються у розповідних, заперечних та питальних реченнях.

Індикатив як спосіб реальності має протиставленням субхунтивів – бажальний спосіб, спосіб нереальності. У той же час, імператив – наказовий спосіб – певною мірою, є доповненням субхунтиву. При цьому, кондинціонал, за умови імплементації його до кола лінгвістичних дефініцій, займає проміжне місце між субхунтивом та індикативом.

Зазвичай, у іспанській мові диференціюють *el Presente actual* і *el Presente habitual*, котрі відображають події та явища протягом нинішнього часу, часове детермінування якого не співпадає із моментом мовлення, а тільки перетинається з ним. Теперішнє як концептуальна альтернатива майбутньому (*el Presente proximo futuro*) використовується, здебільшого, у аспекті суміжності із

дієсловами руху чи граничними дієсловами, характерною особливістю яких є відображення дії в потенційному майбутньому при тому, що мова про них йде у нинішньому [18]. Варто зазначити, що подекуди залучення аспекту нинішнього замість майбутнього додає функціоналу модального відтінку додаткової впевненості.

Дії, що повинні бути реалізованими, часто виражаються не за допомогою Futuro, а з осередництвом Presente. Особливо, це має відношення до вживання, що має відтінок граматичного, а не стилістичного концепту, форми Presente після *si* у протазисі умовного речення.

Однією із базових модальних дефініцій Presente у іспанській мові позиціонується семантика наказовості. Концептуальна формація нинішнього для відображення дії у майбутньому використовується, також, у протазисі умовних речень першого типу.

Необхідно відзначити, що часові варіації майбутнього часу використовуються із метою вираження дії, що повинна здійснитися. Так як до майбутнього часу дотичний певний рівень невпевненості, позиціонування вірогідності в концепті можливості, рівно як і неможливості реалізації дії, надають формам майбутнього часу доволі різнопланову, а інколи – яскраву модальну оцінку.

До прикладу: *Tráeme la ropa, Garduña, ya que estará seca. ¿Qué hora será? - Serán las tres.*

У приведеному концепті вживання, модальна дефініція позиціонується першочерговою, у той час як часове співвідношення до майбутнього нівелюється, відповідно, висловлені процес чи дія можуть бути належними до аспекту нинішнього часу [28].

Варто зазначити, що Futuro Simple використовується із часовим значенням задля відображення потенційної дії у майбутньому, тобто потенційного відносного наступного моменту мовлення. Застосування Futuro Simple у концепті модального значення суттєво переважає та відноситься до нинішнього моменту мовлення.

З-поміж модальних відтінків максимально вживаними позиціонуються:

- допустовість: *Será como dicen, pero;*
- вірогідність: - *¿Dónde está Alejandro? - Estará en casa.;*
- наказ, спонукання: *A las tres en punto vendréis a la reunión. ¡No lo harás!*
- спонукання: *Tú repartirás las armas;*
- ввічливий сумнів, пом'якшене заперечення: - *¿Tu hijo es un sabio? - Lo será;*
- припущення: *Supongo que mañana estaré en Barcelona;*
- розгубленість в питальному реченні: - *¿Será posible lo que me cuentas? ;*
- ввічлива форма: *Repuso el caballero con alegría: será el criado de Doña Perfecta;*

Функціонал Futuro, безперечно, більш асимілятивний із субхунтивом, особливо у концепті порівняння дефініції часових дієслівних форм минулого та теперішнього часу. Субхунтив часто набуває ролі висловлення підпорядкування.

У іспанській мовній формації, крім простого абсолютного майбутнього часу індикатива (Futuro simple), має місце складна форма відносно майбутнього (Futuro compuesto), за допомогою якої знаходить вираження ймовірність у минулому.

Володіючи функціоналом вираження передмайбутнього певного часового моменту в майбутньому, Futuro compuesto позиціонується досить маловживаною формою, котра знаходить застосування, переважно, у модальному значенні, рідше – у часовому.

Максимально використовуваними модальними відтінками використання Futuro compuesto вбачаються:

- вірогідність виконання дії до певного моменту: *Para el quince de octubre habremos terminado el trabajo;*
- припущення: *Suponemos que se habrá solucionado el caso;*
- здивування з приводу дії у минулому: *¿Se habrá visto cosa igual? ;*

Обидві варіації кондиціоналу (Condicional) доцільно ідентифікувати як формації майбутнього часу, гіпотетичне майбутнє (el futuro hipotetico). Одним із

максимально спірних аспектів проблематики, дотичних до граматичної категоріальності способу і феномену модальності, визнано питання щодо умовного способу (Condicional) у іспанській лінгвістиці.

Відповідно до обґрунтованого бачення ряду вчених, іспанський Condicional не позиціонується повноцінним спосом, а лише одним із часів індикатива, котрий варто було б ідентифікувати як гіпотетичне майбутнє (futuro hipotetico). Окреслена концепція підходу до дефініції умовного способу знайшла відображення в проекті оновленої академічної граматики іспанської мови [27].

У модальному концепті Condicional simple використовується для вираження:

- ввічливої форми: *Desearía verle a usted. ¿No tendría usted una novela que me prestara?*;

- припущення, вірогідності, можливості дії: *Madre: ¡Cómo me gustaría, que fueras una mujer! No te irías al arroyo ahora, y bordaríamos juntas cenefas y perritos de lana;*

- обумовленої дії: *¡Si el viento pudiera hablar, cuántas cosas diría!* (у такому разі Condicional simple використовується у головному реченні та відображає потенційний наслідок);

- приблизної кількості (зокрема, щодо часу чи віку): *Serían las tres de la tarde cuando cayó en la zanja, herida en una pierna.*

Варто зауважити, що Condicional simple, здебільшого, виражає дію, що має відношення до теперішнього (одночасна із моментом висловлювання дія) чи майбутнього (перспективна відносно моменту висловлювання) [29].

Сутність та смислове навантаження кондиціонала асимілюють його із субхунтивом, зокрема, у разі його вживання в аподозисі умовних речень: *Si yo no vigilara, ¿qué sería de ti y de mí?*

Субхунтив, у цілому, диференціюється на Subjuntivo potencial та Subjuntivo optativo. Водночас, кондиціоналу відводиться проміжне положення між індикативом та субхунтивом, і те саме стосується futuro, що за своїм

функціональним значенням з-поміж усіх часових форм є найближчим до субхунтива [30].

Синергічність дієслівної формації бажального способу (Subjunctivo) та майбутнього часу (Futuro) інтенсифікується фактом, що делегуючи дію у майбутнє, вираження відбувається за допомогою часової форми майбутнього часу, що позиціонується більш об'єктивним.

Дослідниками, зокрема, V. Fridl [31], розрізняється три основні способи – індикатив, імператив, та субхунтиво. Останній додатково поділено на dubitativo та operativo. Індикатив, на переконання вчених, відображає реальність фактів, у той час як два інші способи - факти як існуючі лише в уяві мовця.

Дубітатив, при цьому, виражає сумнівні або ймовірні факти, проблематичні судження. Оптатив та імператив дають відображення необхідним або бажаним фактам. Вони мають відношення до аподиктичних суджень щодо зв'язку процесів, речей і явищ. Базовими дубітативними формаціями Subjunctivo позиціонуються:

- побажання: *Quiero que me esperéis;*
- вимога або заборона: *El médico prohíbe que le demos bombones;*
- радість: *Me alegra que todos ya estén aquí;*
- жах: *Me espanta que su estado de salud se agrave;*
- прохання: *Le ruego que devuelva el diccionario al maestro;*
- наказ, наприклад: *Ordeno que todos vengana tiempo;*
- сумнів, недовіра: *Pongo en duda que lo diga;*
- жаль: *Ella lamenta que no podamos visitarla;*

У якості семантичного ядра, що виражається за посередництвом Subjunctivo, позиціонується спонукання до реалізації дії. На протипагу часовим формам індикативо, субхунтиво не володіють певним чином вираженою часовою детермінантою. Зокрема, імперфект може мати відношення до теперішнього чи майбутнього часового періоду.

Формат майбутнього часу у концепті способу вираження бажаного у сучасній іспанській лексиці практично не використовуються. Окрім дії, котра

має мати місце, Futuro часто знаходить реалізацію у концепті різноманіття модальної відтінковості, котрі можуть відводити на задній план базове смислове навантаження дії, що не реалізовується нині, не відбулась у минулому, проте ймовірна реалізація якої очікується в майбутньому.

Зокрема, модальний відтінок поступки чи можливості або поступки має належність до теперішнього часу (*seran las cinco*), а дієслівна форма теперішнього часу може використовуватись при описі минулих дій, для наділення їх більшою наочністю та відчуттям реалізації в нинішній момент мовлення (*Presente historico*).

Імператив диференціюється із оптативом власною великою силою та уміщенням безпосередньої наказової компоненти щодо другої особи. Варто зауважити, що імператив ніколи не використовується в формі заперечення. Із метою вираження заборони експлікуються форми оптатива, що містять заперечення.

Для іспанської мови, як і для інших західно-романських мов, характерна нечіткість розбіжностей між значеннями способів. Зокрема, у іспанській форма наказу знаходить вираження за посередництвом імперативу у разі, якщо для наказу характерним є наявність ствердного характеру, а субхунтиву – у випадку, якщо він має забарвлення заперечення. Також, у іспанській лексиці зберігається дефініція прогібітиву, що функціонує як детермінанта наказу в негативному аспекті, що виражає пряму заборону.

Дослідники ідентифікують *Presente* як асиміляцію ознаки із моментом висловлювання, при цьому, дієслівна форма виражає звичайну, тривалу чи періодичну дію.

Imperativo, у загальному, може реалізовувати наступні варіації модального функціоналу:

- спонування: *Escribe esta palabra;*
- прохання: *Cerrad, por fafor, la puerta;*
- безпосереднє звертання до співрозмовника: *Ven aquí;*
- наказ: *Sal del aula.*

Варто зауважити, що форми третьої особи, котрі мають у супроводі спеціальні займенники *usted, ustedes*, віддзеркалюють сутність ввічливої форми. При цьому, перша особа множини експлікує модальну формацію спонукання до дії, у якій приймає безпосередню участь сам мовець: *¡Escribamos estas palabras!*

Максимально вдалою варіацією репрезентації поля Futuro позиціонуються модель функціонально-семантичного поля в категорії футуральності. Його структура передбачає наявність центра (ядра), периферії та мікрополей.

Базова функціональна цінність методу поля у лінгвістиці вбачається у його інтегративній специфіці, адже функціонально-семантичне поле вбачається, за сутністю, варіацією моделювання інтеграції граматичних та лексичних категорій. Саме через це останні позиціонуються як функціональні інтегральні поля.

Окреслений підхід має у підґрунті факт властивості багатьом феноменам мови польової структури. У іспанській мові макрополе Futuro репрезентоване шістьма мікрополями:

- мікрополем наказового способу разом із формами Imperativo та Subjuntivo;
- мікрополем Presente, що передається відповідною формою;
- мікрополем футурального імперфекта, що передається формою Futuro Simple;
- мікрополем футурального перфекта, що передається формою Futuro Compuesto;
- мікрополем субхунтива із формами Presente de Subjuntivo та Futuro de Subjuntivo.

Необхідно зазначити, що кожне із приведених шести мікрополів формує певні семантичні зони, котрі являють собою локації дотичності із суміжними полями. Наприклад, форма футурального імперфекта, характеризуючи необмежену дію, може формувати семантичну зону перетину в концепті гіпотетичності із мікрополем субхунтиву. Прикладом може слугувати вираз: *Usted tiene mala cara. ¿No tendrá fiebre?*

Іншим прикладом є формування семантичної зони концепту волевтивної модальності на межі мікрополів футурального імперфекту та мікрополя імперативу. Наприклад: *Ya no lanzará hablar en voz alta aquí..*

Насамкінець, форма футурального перфекту володіє зоною перетину із мікрополем Preterito – семантичною зоною зі значенням темпоральності. До прикладу: *Mañana, a estas horas, habrá llegado a Nápoles, pensó para animarse.*

Очевидно, що у іспанській лексичній формації майбутнім часів системи індикативу властива присутність модального та часового значень. Окрім того, доволі часто спостерігається явище витіснення часового значення модальним.

Особливе функціональне навантаження належить спонукальній модальності, котра позиціонується як специфічна форма об'єктивно-суб'єктивної модальності, що відображає значення потенційності. Спонукальна модальність характеризується наявністю різновидів та варіацій форм вираження, котрі знаходять застосування у різних типах дискурсу.

Зважаючи на переконливу функціональність спонукальної модальності у мовленнєво-комунікаційних процесах мовленні у форматі варіативної різновидності, основними її формати варто виділити вимогу, наказ, пропозицію, прохання, порада, дозвід, інструкцію, запрошення, заборону, застереження. Аналітика способів їх безпосереднього практичного вираження у лінгвістичному полі з позиції загальних і специфічних форм пояснює значну різноманітність форм вираження спонукальної модальності. Першочергово, вона зумовлена передумовами їх вживання в різних видах дискурсу, а також можливістю вираження однією формою різних видів спонукальної модальності.

1.4. Проблема категорії способу висловлень в іспанській мові

Проблематика категоріальності способу висловлювань у іспанській мові складає суттєвий інтерес в межах наукових пошуків сучасних дослідників. За V. García Yebra [32], дефініція способу позиціонується, найперше, як морфологічна

словозмінна категорія, котра виражає предикативні форми дієслова і характеризує у протиставленні форм умовного, дійсного та наказового способів відношення процесуальної ознаки до дійсності.

Феномен категорії способу вбачається морфологічним базисом для практичного вираження модальності, котра успішно реалізовується за посередництвом лексичних засобів. У випадку, коли за допомогою умовного способу виражають гіпотетичну реальність, котра осмислюється мовцем мислять як потенційно можливу для дійсної реалізації чи не реалізації, наказовий спосіб характеризує, першочергово, апеляційне спонукання до дії, котра відбудеться чи не відбудеться у залежності від реагування. На переконання G. Hermoso, S. Alfaro [34], спосіб позиціонується граматичною категорією дієслова, котра практично виражає суб'єктивне відношення мовця до висловлюваного.

Переважає більшість мов володіють власними парадигмами для вираження дійсного, умовного чи наказового способу. Селекція способу, при цьому, визначається морфологічними дієслівними формами, а також виражається у лексичному форматі за допомогою модальних допоміжних слів та прислівників у реченні.

У різних мовах прийнята різна диференціація та відповідні способи позначення умовного та дійсного способів. У романських мовах, зокрема, категорія способу дієслова вбачається специфічною морфологічною характеристикою дієслова. Варто зауважити, що між умовним та дійсним способами визначено ряд дихотомій, у тому числі, залежність та незалежність, реальність та ірреальність тощо.

Дійсний спосіб, здебільшого, має зв'язок із реальними висловлюваннями, котрі інтерпретуються у залежності від умов реальної дійсності. Водночас, умовний спосіб ідентифікує ірреальність висловлювання, невласливу для дійсності мовця. Дійсний спосіб позиціонується як незалежний спосіб, адже може бути практично використаним як у концепті самостійної компоненти речення, так і як структурна частина у сурядному чи підрядному реченні. Натомість,

умовний спосіб, здебільшого, розглядається як залежний, що використовується, насамперед, як частина підрядного речення.

Спосіб являє собою морфологічну категорію. Проблематика селекції найбільш ефективного способу набуває особливої актуальності у разі, коли дієслову властива наявність доповнення. При цьому, до способів вираження граматичної форми належать дійсний, наказовий та умовний способи. Варто зауважити, що наказовий спосіб застосовується, переважно, у головному реченні та характерний для усіх європейських мов. Водночас, ідентифікація способів у формаціях підрядних речень у різних мовах має власну специфіку.

Іспанська мова, як і грецька, каталонська, сербська, італійська й низка інших мов, диференціює способи, застосовувані у підрядних реченнях. Спосіб, при цьому, позиціонується дієслівною категорією, котра наділяє дієслово додатковим смисловим навантаженням. Окреслена категорія слугує індикатором факту, чи є речення безпосередньою констатацією факту, наказом або ж умовою чи припущенням. У відповідності визначається спосіб – дійсний, наказовий чи умовний.

Дефініція способу перебуває у тісному зв'язку із дефініцією модальності. Широка варіативність наукових підходів до трактування феномену модальності спричинила відсутність єдиного розуміння поняття способу. У наукових розвідках останніх років часто відслідковується співпадіння ідентифікації цих двох понять, що вказує на наявність проблеми в даній векторності.

У цілому, спосіб відображає безпосередній зв'язок між дією та дійсністю із зазначенням мовця або без нього. При цьому, дійсний спосіб не є модальним, тобто він не виражає жодного додаткового значення. У той же час, наказовий і умовний способи володіють певними модальними значеннями, проте вони не є протилежними один до одного.

Взаємозумовленість дефініцій способу та модальності зумовлює відсутність їх чіткого розділення, адже обидва феномени є індикаторами модальності. Уданому концепті спосіб являє собою граматичну форму модальності певної тези, ідеї чи пропозиції. Водночас, модальність являє собою

семантичну категорію, котра виражає відношення мовця до думки, ідеї, пропозиції, висловлювання.

Варто зауважити, що функціонал феномену модальності не обмежується лише вибором та застосуванням правильних способів. Навпаки, для його вираження залучаються низка дотичних елементів, зокрема, модальні одиниці, наголос, контекст, інтонації.

Дослідником О. Jespersen [38] було чітко розділено приведені два поняття і виділено способи передачі значення прохання, наказу, бажання, необхідності та умови. Модальність, на переконання науковця, являє собою форми, які виражають почуття, настрої, наміри, побажання мовця. Необхідно зауважити, що у мові немає окремої граматичної форми, яка могла б передати всі ці значення. Таким чином, якщо спосіб – це форма, яка характерна лише для дієслова, то модальність являє собою комунікативне значення, котрим наділяються різні частини мови відповідно до їх цільового мовленнєво-комунікаційного використання.

Науковцями А. Ahern [17] та М. Bassols de Climent [19] було зацентровано на специфіці категорії способу висловлень. А. Ahern [17] вважає спосіб граматичною категорією та формою вираження, яка вказує на спосіб реалізації дії з точки зору мовця, що зазначена в корені або основі дієслова. Натомість, М. Bassols de Climent [19] пропонує характеризувати спосіб як граматичну форму, за якої корінь чи основа дієслова не застосовуються окремо.

Феномен умовного способу належить до категорії способу, яка, на противагу нейтральному дійсному способу, застосовується при ідентифікації дії, яка є відносною. Умовний спосіб може використовуватись для практичного відображення суб'єктивного відношення мовця, зокрема, для вираження сумніву, бажання чи можливості.

Умовний спосіб передбачає твердження з деякою модифікацією, яка формується завдяки впливу ставлення мовця до цього твердження. Він активно залучається у мовленнєво-комунікаційний процес для вираження концептів

припущення, ймовірного наслідку, сумніву, можливості, побажання, що віддзеркалюють особисте ставлення самого мовця».

На переконання К. Boullal [23], у сучасній іспанській мові умовний спосіб використовується набагато частіше, ніж у англійській чи навіть деяких романських мовах. Необхідно зазначити, що подекуди у іспанській лексиці допустимі варіанти, коли замість умовного способу можна застосувати дійсний, при цьому, така заміна зумовлює певну динаміку значення.

У цілому, можна виокремити низку першочергових характеристик реалізації умовного способу в іспанській мові, серед яких – факт найчастішого використання умовного способу в підрядних реченнях, які імплементовані в головне речення у дійсному способі, а також те, що умовний спосіб використовується для акценту на гіпотезі, можливості в майбутньому, невпевненості, сумніві чи бажанні. На противагу, дійсний спосіб вказує на дії чи стани, котрі можна охарактеризувати як безпосередні факти.

Узагальнивши найбільш функціональні дефініції категорії способу у науковому дискурсі, варто відзначити, що спосіб вбачається ефективною граматичною та дієслівною категорією, яка передає суб'єктивне відношення мовця до висловленої дії чи явища. Таким чином, феномен способу дає змогу вповні усвідомити трактування мовцем певного явища та власне ставлення до нього.

Необхідно наголосити на недоцільності змішування дефініцій категорії способу та модальності, адже спосіб позиціонується граматичною категорією, яка характерна виключно для дієслова, у той час, як модальності належить функціонал вираження настрою, емоцій мовця, із залученням різних частин мови відповідно до їх значення та функціонального використання.

Умовний спосіб являє собою суб'єктивний спосіб, котрий можна назвати ще гіпотетичним, адже він вказує на дію, що потенційно може і не відбутись в реальному світі, а існує лише в уяві мовця. Умовний спосіб ідентифікує такі гіпотетичні дії, що реалізуються за умови наявності гіпотетичних умов, при цьому реалізація інших дій повинна відбуватись раніше за них або паралельно з

ними [44]. Визначальною специфічною характеристикою умовного способу вбачається його незалежність від часової детермінації, а також функціонал щодо відображення гіпотетичних, нереальних станів, дій та процесів.

Аналізуючи специфіку умовного способу, дослідник J. Borrego [22] наголошує, що умовний спосіб є найтипівішим способом дієслова. Так як формація дієслова в концепті умовного способу не виражає судження, то їй не властиві жодні прохання, бажання чи накази. У той же час, J. Sebrian [24] визначає умовний спосіб як інструмент вираження зв'язку дії з умовою, бажанням чи наміром.

Концептуальні особливості, що відрізняють формацію умовного способу від інших шляхів позначення умови, вбачаються у тому, що у відокремленому стані він не виражає жодного судження. Володіючи функцією допоміжного елемента, що пов'язує здійснення дії в головному реченні з виконанням певної умови, він володіє функціоналом обставини головного речення. У такий спосіб, він виражає певну дію концепті певної умови, відображаючи побажання щодо реалізації дії.

Таким чином, проблема категорії способу висловлень в іспанській мові в концепті гіпотетичної модальності в сучасній лінгвістиці зумовлює дефініцію умовного способу як способу твердження з певною модифікацією, яка з'являється завдяки впливу ставлення мовця до цього твердження. Умовний спосіб активно залучається із метою висловлення припущення, сумніву, побажання, ймовірного наслідку чи можливості. Усі окреслені значення визначаються ставленням самого мовця. Таким чином, стає очевидним, що усвідомлення правил використання умовного способу вбачаються необхідними для ефективного розуміння іспанської мови.

Висновки до розділу 1

Актуальна дефініція гіпотетичної модальності в сучасній лінгвістиці синергізує базові елементи сутності феномену та передбачає чіткий практичний

функціонал. Модальність позиціонується важливою функціональною компонентою формації висловлювання та його сприйняття. Вона має властивість синергізувати усі одиниці тексту в єдине структурно-сміслову ціле, репрезентуючи відношення мовця до повідомлюваного, його власної точки зору та концепції, особисті ціннісні орієнтації.

У лінгвістичному середовищі феномен модальності знаходить вираження у сукупності лексичних та граматичних засобів, зокрема – модальних дієслів, спеціальних форм, інтонаційних засобів. Окремої уваги вимагає різновид модальності – гіпотетична, котра виражає уявлення змісту висловлювання як потенційно імовірного.

Дефініція способу являє собою морфологічну категорію. Проблема селекції певного способу стає особливо актуальною у разі, коли дієслово супроводжується доповненням, котре вимагає певної граматичної форми, власне – способу. При цьому, до граматичних способів належать умовний, дійсний та наказовий способи. Останній використовується, зазвичай, у структурі головного речення, а диференціація способів у підрядних реченнях проходить у різному форматі.

Іспанська мова, як і грецька, італійська, каталонська, сербська, румунська та французька мови систематично розрізняють способи у підрядних реченнях. Спосіб позиціонується дієслівною категорією, котра визначає семантику речення в концепті констатації факту, наказу, умовою чи припущенням.

У іспанській мові категорія способу позиціонується особливою морфологічною характеристикою. При цьому, між дійсним та умовним способами спостерігається ціла низка дихотомій, у тому числі, залежність від часу виконання дії та відсутність цієї залежності, реальність та ірреальність тощо. Вочевидь, гіпотетична модальність вказує на ірреальність висловлювання, характеристики, що не пов'язані з реальною дійсністю мовця.

У сучасній іспанській мові феномен модальності як функціонально-семантичної категорії вживається набагато частіше, ніж в інших мовах. Варто зацентувати, що в іспанській лексиці існують варіації заміщення дійсного

способу гіпотетичним, і така заміна зумовлює певну динаміку смислового значення.

Семантико-синтаксична структура висловлювань із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові, базуючись на загальноприйнятих дефініціях модальності та способу, володіє певними особливостями, що споріднені концепту використання умовного способу в іспанській мові. Зокрема, найчастіше вона знаходить застосування у підрядних реченнях, що введені у головне речення в дійсному способі. Також, використання її доцільне у ситуації потенційної ймовірності чи гіпотези, для вираження сумніву чи бажання, можливості в майбутньому чи невпевненості.

Узагальнивши теоретико-методологічні концепти досліджуваної дефініції, можна дійти висновку, що практичним підґрунтям побудови семантико-синтаксичної структури висловлювань із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові позиціонуються граматична та дієслівна категорії, які передають суб'єктивне ставлення мовця до висловленого. Таким чином, досліджуваний феномен допомагає усвідомити трактування мовцем певної дії та його власне ставлення до дії.

РОЗДІЛ 2. ФОРМУВАННЯ СЕМАНТИКО-СИНТАСИЧНИХ ВИСЛОВЛЕНЬ У ДАВНЬОІСПАНСЬКИЙ ПЕРІОД

2.1. Парадигма семантико-синтаксичної структури висловлень

Для мовознавства сучасності характерним є активне зацікавлення лінгвістів специфікою процесу творення семантико-синтаксичної структури висловлень у історичному аспекті, що пояснює особливості структури та семантики реченневих конструкцій. Теорія залежності синтаксичних одиниць зосереджена на визначенні формально-синтаксичних та семантико-синтаксичних детермінант висловлення та вможливорює чіткий аналіз усіх компонентів, що формують його структуру.

Теоретичні засади феномену синтаксичних залежностей було закладено ще на початку 60-х років ХХ. Тогочасні напрацювання вчених були зосереджені на формуванні провідності ідеї залежності як концепції характеристики граматичних явищ. Дослідники позиціонували синтаксичні зв'язки базовими у формації висловлень, оскільки вони встановлюють відношення залежності між членами речення. Мовознавці визначали вищий елемент під порядкувальним, а нижчий – підпорядкованим [36].

Результати приведених досліджень дали підстави ідентифікувати особливий характер зв'язків. Зокрема, у разі, коли підпорядкований елемент характеризується позицією залежності від підпорядкувального, ідентифікують висхідний синтаксичний зв'язок у висловленні У зворотному випадку визначають спадний синтаксичний зв'язок [35].

Визначення специфіки залежностей компонентів висловлювань характеризується векторністю щодо проблематики дослідження простого елементарного, простого ускладненого і складного речень. Характерні особливості залежностей компонентів висловлення репрезентовані напрацюваннями вчених-мовознавців. Зокрема, значна увага приділена Г.-В. Еромсом [28], Г.-Ю. Герінгером [37], У. Енгелем [26].

Вищевказаними вченими інтерпретовано феномен речення як автономної мовної конструкції, що містить дієслово та володіє практичним функціоналом у мовному акті. Водночас, висловлення слід позиціонувати, на переконання науковців, як частину тексту, котру необхідно оцінювати не за індикатором вірності (істинності), а за критерієм зрозумілості, доступності.

Необхідно зацентувати на варіаціях інтерпретації співвідношення змісту та форми висловлення у концепті знакової теорії та закону асиметричного дуалізму знаку або знакового вираження. Останнім було сформовано досить широкий спектр співвідносних конструкцій, що володіють глибинною семантичною структурою, та відкрило перспективи використання у семантико-синтаксичних описах аналогічних методів синтагматичного, епідигматичного, парадигматичного аналізу.

Дослідження граматики залежностей спеціалізується на конкретизованій диференціації речення в концепті структурного зразка або схеми, а висловлення – як безпосередньої реалізації цієї структури [37]. Позиція граматики залежностей із позитивної позиції оцінює теорію висловлення у концепті мовленнєвого акту та акцентує увагу на специфіці цієї системи.

Із однієї сторони, синтаксичні зв'язки набувають експлікації, що відчувалася раніше лише на інтуїтивному рівні. Водночас, з іншої сторони, відбувається системне протиставлення категорії, що володіють функціоналом структурування мову, та категорій, що формують функціональну реченнєву модель.

У сучасному романо-германському мовознавстві концепція теорії залежностей успішно репрезентована у напрацюваннях Н. Фрейзера [30], Г.-Ю. Герінгера [37] та низки інших сучасних дослідників.

Парадигму семантико-синтаксичної структури висловлень варто розглядати у концепті вузького та широкого витлумачення. У широкому розумінні вона позиціонується як теорія, розроблена на базисі структурного синтаксису, а у вузькому – являє собою граматику синтаксичної структури речення, у котрій формація формально-синтаксичної структури речення

(присудку) чи семантико-синтаксичної структури речення (предикату) репрезентована як визначальна компонента.

У цілому, в синтаксисі концепти теорії залежностей охоплюють інтенцію і валентність, сполучуваність і дистрибуцію з позиції міжрівневої категорії стосовно лексичних, морфологічних та словотвірних одиниць.

У приведеному контексті сполучуваність позиціонується як проміжна категорія у площинах морфології, синтаксису, лексики, фразеології, стилістики. При цьому, основним критерієм її дефініції вбачається відповідність семантиці, змістові.

Вважається, що це поняття пов'язане з дистрибуцією, валентністю та контекстом. Вони не вбачаються синонімічними, адже слова, асимільовані між собою синтаксично та за смисловим значенням, у мовленнєвій формації можуть розташовуватись не поряд. Водночас, можливе близьке розташування лексичних одиниць, що не мають прямого зв'язку, як закономірних зв'язків між окремими елементами, котрі наділені конкретизованою дефініцією.

Необхідно зауважити, що слова однієї частини мови володіють, здебільшого, спільними рисами сполучуваності, котрі диференціюються за категоріями різних частин мови у форматі числа, роду, часу, відмінку. При цьому, вагомим індикатором сполучуваності вбачається обов'язкове закріплення місця. Зокрема, препозиція прикметника виокремлює його атрибутивний функціонал, а його постпозиція виділяє потенційний засіб наділення його предикативним значенням.

Феномен сполучуваності властивий для будь-якої лексеми та є характерним для лінійної структури, де слово володіє функціоналом відкривати біля себе необхідні для заповнення прогалини. Кількість таких прогалин визначається семантикою, морфологічним оформленням, способом їхнього вираження. Залишаючи незмінним власне значення та концепцію семантичної моделі, слово спроможне ідентифікувати на поверхневому рівні різну кількість прогалин у певних випадках уживання.

Зокрема, дієслово, володіючи однією семантичною моделлю, спроможне реалізувати її у форматі декількох сполучувальних формул.

У актуальній мовознавчій літературі виокремлюють різні види сполучуваності, у тому числі, морфолого-синтаксичну, фразеологічну, лексичну, поняттєву, стилістичну. Традиційно диференціюють лексичну (семантичну) та синтаксичну сполучуваність, при цьому, диференціація проходить на базисі лексичних та граматичних специфічних характеристик дефініції слова.

Феномен дистрибуції являє собою узагальнену сукупність усіх можливих зв'язків та оточень слова. Формат дистрибуції більшості лексичних елементів позиціонується як безмежний, у той час, як дефініція сполучуваності – відносно обмежена. Дистрибутивна аналітика не вимагає визначення граматичного та лексичного значень компонентів у структурі реченнєвої конструкції.

У сучасному граматичному полі дефініція валентності теоретично зосереджена на ідентифікації мовних одиниць, які наділені функціоналом тісної взаємодії в концепті структури речення. На процес розвитку теорії валентності суттєвий вплив чинила концепція системного підходу до всіх мовних феноменів, у тому числі – до специфіки синергізації одиниць, адже їх сполучувальний функціонал не може бути несистемним чи випадковим [41].

Увага зі сторони теоретиків та практиків до феномену синтагматики, до лінійного розташування компонентів висловлення активно стимулювала дослідження закономірностей безпосередньо самих властивостей. Сполучення слів у ході комунікаційного процесу передбачає процес взаємодії різних лінгвістичних рівнів.

Із позиції парадигми семантико-синтаксичної структури висловлень, теорія валентності орієнтована на загальну проблематику, а феномен валентного синтаксису передбачає дослідження синтаксичних формацій на двох рівнях синтаксису – комунікативному та структурному, кожен з яких охоплює декілька моделей, що тотожні за структурою і різняться у граматичному аспекті.

Феномен системності у мовній формації у аспектах її практичного функціонування вимагає впорядкованості структурних зв'язків. У межах

синтаксичних одиниць лексичні дефініції слова визначають найбільш суттєві умови його сполучуваності з іншими словами. У форматі висловлення остання визначається специфікою взаємодії активної валентності ознакових слів та пасивної її версії щодо залежних слів.

При цьому, валентність не характеризується рівнозначністю сполучуваності, а кожен її різновид синергізує на комунікативному рівні декілька моделей у компонентному складі. Самі моделі підлягають диференціації за граматичною дефініцією [42].

Інтенцію ідентифікують як властивість предиката встановлювати функційно-семантичні позиції в реченнєвій конструкції для їх подальшого заповнення. У окресленому функціональному полі диференціюють певні типи учасників стану чи дії, серед яких – пасивний учасник ситуації (пацієнс), носій дії (агенс), адресат, локатив, інструмент. Іntenційний аналіз зосереджений, першочергово, на дослідженні конструкцій висловлень, сформованих із семантичних компонентів.

Як переконують авторитетні дослідники [47], семантична структура висловлень тісно пов'язана із ситуативною моделлю. Її визначають як систему взаємовідношень між предикатом та його аргументами. Водночас, мовна семантична структура і ситуативна компонентність ситуації можуть бути тотожними, тобто відображати той самий факт, проте володіти різними семантичними структурами.

Мовні засоби, у тому числі, відмінкові форми та морфолого-синтаксичне оформлення предиката, вносять корективи в структуру ситуації, трансформуючи її у формацію семантичних реченнєвих структур. Аналіз інтенційної структури речення необхідно реалізовувати із обов'язковим дослідженням семантики предиката, котра визначає кількість учасників дії та їхній рольовий статус.

Майже всі дослідники, які вивчають синтаксичне моделювання висловлення, погоджуються з тим, що модель речення, зазвичай, репрезентована мінімальною кількістю конститутивних компонентів, проте питання компонентності структури моделі висловлення залишаються нез'ясованими. У

побудові інтенційної структури виокремлюють дві центральні частини мови – дієслово та іменник. Позицію предиката, здебільшого, займає дієслово чи інші слова із смисловим функціоналом дії чи стану, а позицію синтаксеми – іменник. Із формально-синтаксичного погляду саме ці частини мови є головними членами речення – присудком і підметом.

Виходячи із можливостей дієслова, воно позиціонується стрижневим в побудові висловлень, репрезентуючи модально-часові характеристики висловлення. Ідентифікація моделей висловлень окремої мовної формації в їхніх системних взаємозв'язках сприяє виявленню кінцевого інвентарю моделей висловлень відповідної мови для повного тлумачення структурних одиниць.

Інтенційна структура складена, переважно, складниками, що зумовлені релятивною семантикою предиката. Векторність дієслівного функціоналу на вихідну субстанцію та субстанцію мети, а також на установлення найнеобхідніших обставинних характеристик встановлює концепт інтенційної цінності дієслів. При цьому існує переконання, що інтенційна компонентність висловлення позиціонується його невід'ємною специфічною особливістю.

Варто зауважити, що компоненти інтенційної структури висловлень характеризуються наявністю семантичної варіативності, що найчастіше знаходить практичне вираження у формально-синтаксичній компонентності висловлень в позиції підмета, пацієнс – додатка.

На переконання авторитетних вчених [38], феномен логіко-семантичного аналізу структури реальної ситуативності дає змогу реалізувати ідентифікацію глобальної еквівалентності висловлень, по-різному оформлених у граматичному аспекті. Водночас, лише семантичний аналіз синтаксичної структури висловлення дозволяє деталізувати його специфічну семантичну компонентність і встановити диференціацію між ними. При цьому, структурні компоненти інтенційної моделі активно та вповні корелюють із членами висловлення як репрезентантами формально-граматичної будови моделі.

Функціональна трансформація вихідних речень у похідні не змінює їхньої логіко-денотативної основи, а тільки спричиняє суттєві відмінності у концепті

інтенційних структур. Іntenційну модель речення необхідно формувати на підґрунті потенційних властивостей предиката, визначених специфікою його семантики, котра може бути самодостатньою або самонедостатньою. Останній індикатор означає наявність потреби для реалізації повного значення залежних компонентів, або ж її відсутність.

Властивість предиката володіти функційними позиціями для заповнення їх залежними компонентами позиціонується пріоритетною для семантичного моделювання речення, адже ознакова компонента ідентифікує, якою буде інтенційна структура речення, які складники її формуватимуть та якими вони позиціонуватимуться у семантичному концепті.

Специфіка інтенційної структури речення репрезентує структурну компонентність та характер внутрішньої системи взаємовідношення. Їх можна диференціювати за наступним підходом: агенс – дія; дія – інструмент; агенс – дія – пацієнс; носій процесу – процес; носій стану – стан агенс – дія – пцієнс – інструменталь тощо. Іntenційна структура речення позиціонується базисом для формування реченнєвих моделей та їх похідних.

Базисом теорії валентності вбачається диференціація предикатів за групами за ознакою кількості потрібних синтаксем. Водночас, вона не відображає уповні семантичну функцію цих синтаксем. Теорія інтенції визначає компонентність семантичних складових реченнєвої структури та має численні подібності з теорією валентності.

Обидві концепції зосереджують увагу на конститутивній ролі предиката у процесі формування елементарної компонентності висловлень, проте позиціонуються діаметрально відмінними за вектором дослідження граматичних явищ, фрагментарно пояснюючи повний функційний потенціал конструкцій висловлень.

Різноплановий підхід до тлумачення і суперечності усіх граматичних формацій вбачається за доцільне об'єднати, виокремлюючи дефініції семантико-синтаксичної залежності та формально-синтаксичної залежності. Обидві дефініції конкретизовано витлумачують специфіку формації семантико-

синтаксичної та формально-синтаксичної структур конструкцій висловлень, що дає змогу усесторонньо вивчити закономірності реалізації певного семантичного компонента, після чого – ідентифікувати векторність його формального варіювання, із виокремленням специфіки національно-мовних репрезентацій у концепті семантико-синтаксичного аспекту.

Систематизація вихідних предикатних семантико-синтаксичних залежностей у складнопідрядних реченнях включає:

- темпоральну семантико-синтаксичну залежність;
- причинову та наслідкову семантико-синтаксичну залежність;
- семантико-синтаксичну залежність мети та умови;
- допустову семантико-синтаксичну залежність;
- порівняльну семантико-синтаксичну залежність;
- семантико-синтаксичну залежність відповідності.

Диференціація похідних предикатних семантико-синтаксичних залежностей в містить темпоральну семантико-синтаксичну залежність, причинову семантико-синтаксичну залежність, семантико-синтаксичну залежність мети та умови, допустову та порівняльну семантико-синтаксичну залежність, семантико-синтаксичну залежність відповідності. Водночас, аналіз семантико-синтаксичних взаємозалежностей у складно-сурядних реченнях визначає темпоральну взаємозалежність, причиново-наслідкову та умовно-наслідкову взаємозалежність.

Дослідження специфіки формально-синтаксичної залежності дає змогу виокремити поняттєво-категорійний апарат, що включає предикативну взаємозалежність, опосередковану підрядну залежність, подвійну залежність та низку інших. Основними різновидами синтаксичного зв'язку, при цьому, слугують однобічна та двобічна (предикативний зв'язок) залежність, подвійна залежність, взаємозалежність, взаємозалежність (сурядний зв'язок).

2.2. Прості та складні часові форми

Диференціація видів простих і складних речень відбувається на базисі семантико-синтаксичних і формально-синтаксичних функцій, що безпосередньо пов'язані із семантико-синтаксичною і формально-синтаксичною залежностями. Феномен речення як основної синтаксичної одиниці та одиниця конструкції реалізовує власний функціонал у різноплановій форматності, набуваючи вигляду простого елементарного, ускладненого, складного неелементарного і складного ускладненого.

Семантико-синтаксична елементарна реченнева конструкція сформована, здебільшого, предикатом із залежними субстанційними компонентами [18]. У ролі останніх, як правило, виступають власне-іменники, що детермінують реальні предмети. При цьому, варто зауважити, що сутність предикатного слова виражають, здебільшого, дієслова, як найбільш функціональні та поширені одиниці, яким властиве максимально часта формація семантико-синтаксичної залежності у простому висловленні [47].

У той же час, переважна більшість інших частин мови позиціонують семантико-синтаксичну залежність лише як наслідок їх трансформації у первинну для дієслова предикативну позицію. Семантична природа предикатного компонента визначає чіткі межі семантично елементарного висловлення та варіативність семантико-синтаксичного функціоналу залежностей у ньому [42].

Необхідно зауважити, що загальна кількість залежних субстанційних синтаксем у семантично елементарному висловленні, як і їх семантичне оформлення визначаються відповідним предикатом. У процесі формування простої елементарної семантико-синтаксичної конструкції висловлення, у цілому, визначальний функціонал належить центральним формаціям дієслова та іменника, і саме з їх безпосередньою практичною допомогою формується переважна кількість висловлень.

Приведена дефініція іменника і дієслова володіє векторністю, зосередженою на їхній семантичній, морфологічній, синтаксичній й ономасіологічній специфіці. Іменники та дієслова позиціонуються центральними компонентами у семантичній організації речення, реалізації пропозиції на мовному рівні.

Однак, роль дієслова в побудові висловлень характеризується як визначальна. Саме тому воно позиціонується основним компонентом речення у концепті семантико-синтаксичного бачення.

Дієслово, із позиції класу ознакових лексичних формацій, характеризується максимально конкретизованим протиставленням іменнику, що розглядається із позиції класу лексичних формацій на позначення предметів. Дієслово, при цьому, володіє центральними позиціями і відносно інших класів ознакових слів, у тому числі, прикметника, числівника, прислівника [46]. Останнє визначається його невід'ємним семантичним функціоналом, морфологічною категоріальністю та синтаксичним застосуванням. Сама дієслівна формація ідентифікує модально-часові характеристики простого висловлення та визначає синтаксичну компонентність залежних структурних одиниць елементарних конструкцій.

У загальній семантико-синтаксичній організації простого висловлення базовий функціонал належить предикатові, котрий активно формує низку різновидів простих, семантично елементарних речень. Безпосередній процес його класифікаційної диференціації знаходить практичне вираження у реалізації на базисі кількісних показників – залежних іменникових синтаксем.

При цьому, різнотипними позиціонуються предикати функціоналу дії, котрі формують компонентну структуру простого висловлення із залежних одиниць. Варто зауважити, що останнім властива максимальна функційно-семантична варіативність розгалуженості залежних субстанційних синтаксичних формацій.

Прості семантично елементарні висловлення синергізуються у просте ускладнене речення, у межах якого можливо конкретизовано диференціювати

первинну структуру одного з вихідних простих висловлень та модифіковану структуру іншого висловлення. Предикатом базового простого семантично елементарного висловлення формується базисне підгрунття простого ускладненого висловлення, а також залежні субстанційні синтаксеми [37].

При цьому, предикатом небазового простого семантично елементарного висловлення цілком або частково зберігається спроможність ідентифікувати залежні синтаксеми, а також зазнавати редукції чи словозмін. Прості конструкційні рішення, що сформовані одним предикатом і залежними субстанційними компонентами, ідентифікують одну пропозицію в межах висловлення.

Диференціація семантичних класів предикатів та їхніх залежних компонентів, що знаходять вираження у різних відмінкових формах іменників, позиціонується необхідною передумовою конкретизованої дефініції структури простого семантично елементарного висловлення. Функціонал ідентифікації дії, процесу, стану, що реалізується предикатом у концепті всеохопності, а також стану-відношення, дотичних якісних та кількісних показників формує векторність субстанційних семантико-синтаксичних залежностей.

З-поміж предикатів необхідно ідентифікувати предикати стану та предикати дії. Предикати дії визначають максимальну кількість субстанційних залежностей, водночас, предикати стану позиціонуються єдиним залежним компонентом, наділеним значенням суб'єкта стану. Аспект пропозиції, при цьому, зазвичай, знаходить вираження декількома варіативними способами: предикативною одиницею, тобто, реченням, і непередикативною (напівпередикативною) конструкцією [29].

Варто зауважити, що реалізація пропозиції у форматі предикативної одиниці вбачається первинним способом її практичного вираження, водночас, формат непередикативної конструкції позиціонується успішним вторинним способом ефективної репрезентації пропозиції.

Непередикативне чи напівпередикативне подання пропозиції у висловленні репрезентує семантичне ускладнення простої семантичної конструкції, як

результат синергії декількох семантично елементарних простих висловлень. Пропозиція, при цьому, зазвичай, сформована інфінитивними, іменниковими чи прикметниковими непередикативними конструкціями, а також дієприслівниковими та дієприкметниковими напівпередикативними конструкціями.

Скомпонована таким чином формація стає структурною частиною ускладненого простого висловлення. Синергізуючись із іншою пропозицією, що наділена передикативним вираженням, вона ускладнює семантико-синтаксичну структуру простого висловлення. Як результат, просте за формально-граматичною природою висловлення набуває ознак наявності складного об'єктивно-семантичного змісту, асимілюючи дві чи навіть більше пропозицій.

Проста семантико-синтаксична елементарна конструкція висловлень формується, першочергово, за посередництвом ознакових слів, що наділені функціоналом присудка двоскладного речення, або ж головного члена односкладних речень.

Семантико-синтаксична структура складного висловлення віддзеркалює вихідні передикатні семантико-синтаксичні залежності та семантико-синтаксичні взаємозалежності. Складне елементарне висловлення, при цьому, містить два передикатних центри, а також характеризується показником семантико-синтаксичної залежності або взаємозалежності між двома передикативними частинами.

Складне за семантичною структурою речення позиціонується орієнтованим на вираження не відокремленої індивідуалізованої пропозиції, а їх комплексу (поліпропозитивним). У той же час, просте речення у стандартному форматі виявлення позиціонується монопропозитивним. При цьому, необхідно зауважити, що у простих неелементарних конструкціях таке співвідношення вбачається повністю нівельованим, зважаючи на характер їх утворення від складних речень. Вони позначають характерний для складної лексичної формації комплекс пропозицій.

У порівнянні із простими конструкціями, складні речення володіють ускладненою семантико-синтаксичною організацією. Варто зацентувати увагу, що не усі складні конструкції варто відносити до власне-складних конструкцій. Характерними є конструкції, що позиціонуються складними у концепті формальної організації, водночас, із погляду семантичного змісту вони повністю ідентичні простим реченнєвим конструкціям.

Семантико-синтаксична структура складного речення ідентифікується, переважно, на базисі концепту семантико-синтаксичної взаємозалежності і вихідної предикатної семантико-синтаксичної залежності (складносурядне речення і складнопідрядне речення).

При цьому, у безсполучникових реченнях, для яких характерною є відкрита структура, присутня тотожна семантико-синтаксична організація і виражена незалежність предикативних частин. У разі наявності закритої структури у безсполучникових реченнях характерними є вихідна предикатна залежність і взаємозалежність [42].

Формально-синтаксичні формації залежності знаходять практичне вираження у всіх різновидах речень – складному, простому, простому ускладненому. Очевидно, що системні відношення між синтаксичними одиницями варто вивчати у деякій алгоритмічній послідовності, адже саме за таких умов відбувається згортання конструкцій:

- просте неускладнене речення – словосполучення;
- просте ускладнене речення;
- складне елементарне речення;
- складне багатокomпонентне речення.

Формально-синтаксична залежність у простих та ускладнених типах реченнєвих конструкцій диференціює основні різновиди синтаксичного зв'язку, зокрема, одnobічну (детермінантний підрядний зв'язок, прислівний підрядний зв'язок) та двобічну (предикативний зв'язок) залежність; взаємозалежність; подвійну залежність у форматі факультативного опосередкованого підрядного зв'язку; взаємoneзалежність (сурядний зв'язок) [37].

Ускладнені прості речення характеризуються різними видами синтаксичного ускладнення та позиціонуються протиставленими елементарними простим конструкціям. Для них властива базова дефініція простого речення – монопредикативність. В ускладнених реченнях максимально чітко вираження знаходить характерна семантико-синтаксична специфіка, котра реалізовується елементами формально-синтаксичної організації.

Ускладнена формально-синтаксична компонентність простого неелементарного речення формується у концепті детермінантного підрядного зв'язку (однобічної залежності), сурядного зв'язку (взаємозалежності), факультативного опосередкованого підрядного зв'язку (подвійна залежність) [42].

Складне речення позиціонується як синтаксична конструкція, що сформована внаслідок синергії як мінімум двох простих речень на базисі відповідного синтаксичного зв'язку. Для формації складного речення властивою є сукупність семантико-синтаксичних та формально-синтаксичних ознак, з-поміж яких найважливішими варто вважати поліпредикативність, котра знаходить практичне вираження у кількох предикативних одиницях у межах базових простих структур.

При цьому, від формації простого речення її суттєво диференціює структурна схема, а також змістова й інтонаційна єдність.

З-поміж особливостей формально-синтаксичної організації складного речення необхідно виділити:

- 1) особливості синтаксичного взаємозв'язку та засоби його практичного вираження;
- 2) внутрішню диференціацію складних лексичних конструкцій;
- 3) кількість предикативних частин складного речення;
- 4) граматичні особливості.

У контексті складного речення, у цілому, визначальним позиціонується функціонал сурядних і підрядних зв'язків. Специфічним для складного речення вважається недиференційований синтаксичний зв'язок, котрий властивий для

більшості безсполучникових складних речень та характеризується периферійністю.

Варто зауважити, що сурядний та підрядний типи зв'язку характеризуються поширеністю на усі формально-синтаксичні види складних сполучникових речень, а також на незначну частину безсполучникових конструкцій.

Таким чином, на процес формування простих і складних речень із погляду їхньої семантико-синтаксичної і формально-синтаксичної елементарності суттєвий вплив чинять різновиди семантико-синтаксичної та формально-синтаксичної залежностей, сурядної взаємозалежності, вихідної та похідної предикатних семантико-синтаксичних залежностей.

2.3. Розвиток феномену семантико-синтаксичної структури висловлень у давньоіспанській мові

У контексті граматичної конструкції висловлень варто виокремити усталені семантико-синтаксичні відношення та сукупність синтаксичних зв'язків, котрі формують та характеризують їх структурну специфіку. Із метою ідентифікації компонентів речення та дослідження їхньої специфіки вирішальну роль відіграє виділення семантико-синтаксичних відношень та синтаксичних зв'язків, котрі у структурі висловлень перебувають у складних взаємовпливах.

У контексті розвитку феномену семантико-синтаксичної структури висловлень у давньоіспанській мові необхідно виділити різнобічну спрямованість, паралельну реалізацію, нетотожність та специфічність прояву в різних синтаксичних одиницях. Однією із цих нетотожностей є спрямованість синтаксичних зв'язків від підпорядкувального елемента до підпорядкованого, а семантичних зв'язків – навпаки.

Розвиток феномену семантико-синтаксичної структури висловлень у давньоіспанській мові у концепті відношення яскраво ідентифікується у

простому елементарному реченні, сформованому із одного предиката та семантико-синтаксично залежних іменникових компонентів. У приведеній реченнєвій конструкції предикат знаходить вираження у форматі підпорядкувального компоненту, а семантико-синтаксичні відношення від підпорядкованих компонентів спрямовані до нього.

Реалізуючи класифікацію семантико-синтаксичної структури висловлень у давньоіспанській мові, дослідники виокремлюють співвідношення формальних і семантичних критеріїв у контексті синтаксису. У зв'язку із цим, аналітика синтаксичного аспекту висловлень вимагає виокремлення із загальної семантики мовних конструкцій конкретизованих дефініцій, котрі належать застосовуваним у індивідуальному порядку формальним інструментам синтаксичного вираження.

Розвиток феномену семантико-синтаксичної структури висловлень у давньоіспанській мові характеризується своєрідним відображенням специфіки формальних граматичних відношень залежності у межах формально-синтаксичної компонентності речення.

Формально-синтаксична і семантико-синтаксична залежності, при цьому, не є ізольованими та відокремленими, натомість перебуваючи у системі складних взаємовпливів у межах структури реченнєвої конструкції. З-поміж основних індикаторів вище приведеної залежності необхідно зацентувати увагу на нетотожності, різноплановій спрямованості та паралельній реалізації і специфічності вияву у різних синтаксичних одиницях.

Ступінь формально-синтаксичної автономності речення визначається рівнем його внутрішньої формальної організації. Лексичні компоненти речення та синергії з наявними синтаксичними зв'язками формують нерозривну систему взаємодії у структурі речення.

При цьому, одним із формальних засобів практичної реалізації синтаксичних зв'язків та семантико-синтаксичних відношень у межах реченнєвої конструкції позиціонуються прийменники, котрі реалізують конструктивну функцію у концепті структури.

Із метою ідентифікації членів речення та аналітики їхньої сутності вирішальна функціональна роль відводиться визначенню основних різновидів синтаксичного зв'язку. Врахування власне синтаксичних чинників, що здійснюють вплив на структуру висловлювань вбачається фрагментарним та часто недоцільним, адже кваліфікацію синтаксичних зв'язків і виокремлених на їх базисі членів речення розглядають різносторонньо, у тому числі, зі сторони морфологічних чи лексичних особливостей, котрі часто заступають собою їхню синтаксичну специфіку.

Послідовна диференціація власне синтаксичних, зовнішніх і семантичних ознак синтаксичних зв'язків вбачається важливою і необхідною для їх ефективного аналізу.

Вагомою диференційною ознакою, котра розмежовує основні синтаксичні зв'язки, позиціонується вектор синтаксичної залежності. У концепті розвитку феномену семантико-синтаксичної структури висловлень у давньоіспанській мові реченнєвотвірні вияви синтаксичних зв'язків необхідно відмежовувати від їхніх реченєво-модифікаційних потенціалів та інших різновидів реченнєво-модифікаційних синтаксичних зв'язків, враховуючи різноплановість структури семантично елементарних і семантично ускладнених речень.

Предикативний зв'язок вбачається одним із пріоритетних базових різновидів синтаксичного зв'язку, котрий слугує основою двоскладних висловлень. У цілому, виокремлюють декілька основних диференційних ознак предикативного зв'язку, що якнайповніше характеризують його в контексті протиставлення іншим синтаксичним зв'язкам.

Серед них:

- передбачуваність зв'язку;
- взаємозалежність компонентів;
- обов'язковість зв'язку;
- координація як форма зв'язку;
- закритість зв'язку.

Історичний ізоморфізм і генетичний аломорфізм атрибутивного складнопідрядного речення є причиною постійного розвитку його структури як у кількісному, так і в якісному аспектах. Цей тип речення еволюціонує від простих до складних моделей. Процес змін відбувається дуже повільно, від кількісних накопичень до кардинальних перетворень. Іноді одні атрибутивні типи повертаються до попередніх, інші видозмінюються.

Більше того, атрибутивне речення здатне запозичувати деякі структурні елементи з інших мов на різних етапах розвитку іспанської мови або створювати власні, дуже специфічні моделі. Динамічні процеси структурної організації атрибутивного складнопідрядного речення відбуваються в результаті співвідношення форми і значення, а також економічного і надлишкового характеру.

Атрибутивне складнопідрядне речення є багатоситуативною синтаксичною одиницею, яка складається з предикативних частин. Підрядна частина є інформативним продовженням іменного члена або іменного присудка головного речення. Цей ораціональний іменний член або займенниковий попередник є основою предикативної атрибутивної частини. Обидва вони становлять формальне ядро, або функціональний і структурний центр, усього комплексу відносного значення.

Іспанське атрибутивне речення відрізняється від інших типів складнопідрядних речень тим, що його синтаксична організація включає низку відносних займенників, які не існують самі по собі, а є анафоричним вживанням вказівних та питальних займенників.

Атрибутивне підрядне речення існує завдяки формальному ядру, що складається з іменного/займенникового присудка в головній частині, та атрибутивної підрядної частини, очолюваної відносними сполучними словами. Це формальне ядро становить конструкцію відносного речення.

Атрибутивне підрядне речення залежить від інформативного аспекту і не здатна функціонувати самостійно. Головна частина, у свою чергу, також не може вільно функціонувати, оскільки в її синтаксичній структурі є опорне слово, яке є

формальним сигналом для появи атрибутивної підрядної частини. Такими опорними словами є або іменники, або вказівні займенники, або прономінативні антецедентні прислівники. Пронмінативний антецедент не має лексико-семантичного значення і лише вказує на те, що інформація буде впливати згодом [39].

Іспанська атрибутивна конструкція сходить до латинського відносного займенника *qui, quae, quod* або до питального та неозначеного займенника *quis/qui, quae, quid/quod*. Сполучникові слова складають синтаксичну структуру атрибутивного складнопідрядного речення, вони є словами з повним семантичним значенням і є членами речення. Вони відповідають на питання і можуть бути замінені тільки сполучниковими словами.

Сполучники і первинні іспаномовні сполучникові слова латинського походження типу *quando, si, quod* були дуже поширені в староіспанській період, оскільки вони є більш історично стійкими в мові. Але в 14-15 століттях спостерігалися кількісні зміни, а в 16-17 століттях відбулися кардинальні трансформації, в результаті яких з'явилися сполучникові слова з атрибутивним значенням [41].

На відміну від сполучників, сполучникові слова - це відносні займенники, типу хто, і прислівники, типу де, коли. Сполучникові слова не тільки з'єднують головну частину з підрядною, але виступають як члени речення, які логічно наголошуються і завжди переносяться.

Відносне слово, яке не змінюється, повсюдно вживається з найдавніших часів до наших днів. До нього може приєднуватися артикль, який змінюється за родами та числами: котрий, котра, котрий, котра, котра, котра. Сполучникове слово рівний. Належить до домінантної групи з відносним значенням, що виражає чисту якість. Походить від латинського *qualis, -e*. У наш час може вживатися з означеним артиклем, який узгоджується з іменником у роді та числі: *el, la (cual), los (cual), las (cuales)*. У старому періоді вживання артикля не було обов'язковим [52].

Протягом всієї еволюції іспанської мови він завжди ставився після іменника основної частини, до якої відноситься, з сполучним словом *cuo*.

Починаючи з 15 століття, синтаксична система іспанської мови була вводить поняття володіння. Воно остаточно сформувалося лише у 18-19 століттях. Відносне слово *quien(es)* - це відносний займенник, що означає "хто". Походить від латинського відносного займенника з відносним значенням. Може вживатися з прийменником. В іспанській мові почало широко використовуватися наприкінці 17 століття: *Favorecíanme los caballeros, y apenas me dejaban servir a don Diego, a quien siempre tuve el respeto* [46].

Сполучникові слова *de tirocuando, donde*, які підтримуються іменником головної частини, мають синкретичне значення атрибутивно-часового або атрибутивно-просторового: *El lugar a donde llegué yo, a la hora en que era necesario* тощо. Зв'язок між іменником-контактом і сполучним словом прислівникового походження дуже слабкий: Країна, звідки ми приїхали, Будинок, де я живу. Сполучники звідки і куди легко замінюються синонімічними відповідниками, що складаються з прийменника та універсального сполучника *que: de que, en que*.

Кожна мовна формація активно віддзеркалює певний спосіб прийняття та концептуалізації світу. Відображені у ній значення формують цілісну систему поглядів у концепті певної колективної філософії, яка позиціонується обов'язковою для всіх носіїв мови.

Властивий певній мовній формації спосіб концептуалізації дійсності вбачається частково національно-специфічним, частково універсальним, а тому носії мови можуть висловлювати бачення світу крізь призму власних передумов. Окреслений підхід наразі позиціонується загальновизнаним у сучасному мовозначному процесів, адже дозволяє продемонструвати функціонал мови у процесі формування картини світу в свідомості людей, максимально конкретизовано уявити, як відображається у ній навколишня дійсність.

У 12-13 століттях в іспанській мові синтаксична конструкція відносного зв'язку, що складається з корелятивних і відносних засобів, була дуже

поширеною. Натомість, у 14-17 століттях корелятивний компонент прикметникового, займенникового та числівникового зв'язку типу *tal* поступово зникає і стає або допоміжним і необов'язковим елементом, або способом синтаксичного наголосу, або способом диференціації типу синтаксичного зв'язку [6].

Атрибутивне складнопідрядне речення в новий період починає чисельно зменшуватися. Корелятивний тип переміщується з дистантної до контактної позиції. Загалом синтаксична організація іспаномовного атрибутивного речення в 17 столітті стає досконалішою, міцнішою і ліберальнішою.

У кілька періодів еволюції іспанської мови в синтаксичній організації атрибутивного складнопідрядного речення простежуються екстралінгвістичні впливи: поява паратактичного багаточлена як арабський вплив у 13 столітті, латинізація іспанського речення внаслідок італійського впливу в 15-16 століттях, надмірна синтаксичність як французький вплив у 18 столітті і, нарешті, тенденція до синтаксичної економії під впливом англійської та американської мов у 19-20 століттях.

Протягом 12-20 століть у синтаксичній системі іспанської мови атрибутивне складнопідрядне речення сформувалося як самостійна синтаксична одиниця. Трансформації синтаксичної атрибутивної структури зумовлені як причинами внутрішнього розвитку, так і зовнішніми причинами.

2.4. Особливості формування основних видів модальності у давньоіспанський період

Функціонал інфінітиву дає змогу формувати граматизовані специфічні конструкції, де допоміжне дієслово цілком нівелює власне індивідуалізоване значення. Іншою варіацією є формування лексико-синтаксичних конструкцій, у

яких напівдопоміжне дієслово зберігає чи лише частково втрачає своє основне лексичне значення.

Категорія способу модальності досить часто знаходить практичне вираження у простій дієслівній формі чи аналітичній граматизованій формі, що передбачає наявність допоміжного дієслова: *haber, haber de, tener que, deber de + infinitivo*.

Конструкції, типу *haber de + Infinitivo* виражають зобов'язання у концепті значення «потрібно», «треба», «слід», «слід було б».

Конструкція *hay que + Infinitivo* являє собою безособову форму, котра використовується у реченнєвих конструкціях у третій особі однини зі значенням «слід», «необхідно», «потрібно». У той же час, конструкція дієслова *tener que + Infinitivo* відображає першочергову необхідність, неминучість виконання чогонебудь.

Конструкція дієслова *tener de + Infinitivo* відображає зобов'язання та необхідність, при цьому вживається лише у 1 особі. Дана конструкція не є поширеною. Натомість, конструкція дієслова *deber de + Infinitivo* виражає ймовірність, припущення про наявність дії, та зазвичай характеризується значеннями «ймовірно», «мабуть».

Така конструкція, як *ir a + infinitive*, виражає майбутню дію або дію яка має відбутися (еквівалент Futuro), проте ускладнений модальним відтінком наміру.

Особливості формування основних видів модальності у давньоіспанський період характеризуються формацією лексико-синтаксичної конструкції як складного лексико-структурного утворення.

Усі лексико-синтаксичні конструкції, за ознакою валентності дієслова, в цілому, поділяються на два основні типи:

- дієслово поєднується лише з інфінітивом:

soler, poder, deber + infinitivo;

- дієслово поєднується з інфінітивом і з іменником та займенником:

querer, atreverse a, limitarse a, pretender, pensar, procurar, decidirse a + infinitivo.

Саме дієслово у форматі особової форми втрачає у певній мірі власне основне лексичне значення. Разом із тим, у окремих випадках лексичне значення повністю зберігається.

Процесу формування основних видів модальності у давньоіспанській період властиві виділення і протиставлення двох основних способів:

- індикативу (*modo de la realidad*);
- субкунтиву (*modo de la representación mental*).

При цьому варто виділяти імператив (*Imperativo*), індикатив (*Indicativo*) та кондиціональ чи потенціаль (*Condecional o potencial*).

Позиція науковців щодо граматичної категоріальності способу у іспанській мові характеризується різноплановістю підходів. Чимало науковців досліджували питання способу вираження дієсловом концептів стану, можливості, наказу чи бажання.

Інноваційну, проте, водночас, фрагментарну дефініцію модальності та способів її вираження подає дослідник А. Llorach [41], котрий диференціює у реченні дві частини, одна із яких позицірується корелятивною до процесу створення уяви, а інша вміщує основну частину речення.

Модальність позиціонується, образно, душею висловлення. Як і думка, вона формується, здебільшого, як результат активної операції мовця. У зв'язку з цим, що надавати значення речення висловлюванню не вбачається доцільним, якщо у ньому не можна ідентифікувати хоча б незначного вираження модальності.

Способи модальності не диференціюються між собою за значеннями, а використання індикатива чи субкунтива у структурі підрядних речень ідентифікується, виходячи із логічної оцінки дії, що знаходить вираження у головному дієслові речення [46].

Особливою актуальністю в контексті граматичної категоріальності способу та проблематики модальності, характеризується питання кондиціоналю, що являє собою вираження умовного способу в іспанській мові.

Загалом, модальність за посередництвом способів дієслова може на практиці знаходити вираження у таких часових формах, як:

- *Futuro Imperfecto de Indicativo*;
- *Futuro Perfecto de Indicativo*;
- *Modo Subjunctivo*;
- *Condicional (simple y compuesto)*.

Формування основних видів модальності у давньоіспанський період базувалось на функціональних можливостях вираження модального значення, котрі характерні для форм майбутнього часу та ефективно реалізуються за допомогою аналітичних форм.

Аналітичні форми утворилися із:

- граматизованих конструкцій дієслова *ir* з інфінітивом;
- конструкцій дієслів *haber de, tener que + infinitivo*.

Приведені вище форми у історичному розрізі були започатковані у практичному використанні із метою деталізації деяких модальних відтінків вираження дії в майбутньому часі. При цьому, *ir* з інфінітивом вживається з анагологічним граматичним значенням до *Condicional* та *Futuro*. *Futuro Imperfecto de Indicativo*, варто зауважити, виражає дію, яка має відбутися у майбутньому.

Крім вказаного, форма майбутнього часу здатна ефективно репрезентувати вимогу чи наказ. У зазначеному випадку, *Futuro Imperfecto* традиційно визначає майбутню дію, але за модальним відтінком уподібнюється до наказового способу.

Окрім того, *Futuro Imperfecto de Indicativo* репрезентує аспекти можливості, сумніву, ймовірності, передаючи таким чином широку гаму модальних відтінків.

Для *Futuro Perfecto de Indicativo* характерною є конкретизована спрямованість на майбутню дію, яка закінчиться до того часу, перш ніж розпочнеться інший майбутній процес чи дія. Водночас, *Futuro Perfecto de Indicativo* найчастіше застосовується не у звичайному часовому значенні, а у

його варіативному модальному концепті, припущенні щодо минулого, яке тісно взаємоз'язане з теперішнім.

Наприклад:

*¿Se habrá teñido el pelo o es rubia natural? (Вона пофарбувала волосся чи натуральна блондинка?); Para el mes que viene **habré comprado** el vestido de la boda (В наступному місяці я вже куплю весільну сукню); Dentro de un año **nos habremos trasladado** a otra ciudad (Через рік ми вже переїдемо в інше місто); ¿Me **habré resfriado** por culpa del frío o ha sido por culpa del aire acondicionado? (Я застудився через холод чи це трапилось з вини кондиціонера? (невпевненість)).*

Modo Subjunctivo репрезентує дію як нереальну. Дана форма слугує способом вираження судження, сумніву, судження, не констатуючи при цьому дію.

Взагалі, умовний спосіб у іспанській мові найбільш часто використовується у підрядних реченнях. Зокрема, у підрядних підметових, додаткових та означальних реченнях, які інтегруються за допомогою відносних займенників *quien, el que (la que, lo que, los que, las que)*, використовується саме *Subjuntivo*.

У підметових реченнях *Subjunctivo* використовується у разі, коли присудком головного речення виступає безособовий зворот. Цей зворот відображає сумнів, вірогідність, невпевненість, необхідність, а також можливість. Найбільш часто вживаними позиціонуються безособові звороти, що максимальньо виражають волевиявлення.

Наприклад:

es necesario que, hace falta que, es preciso que, es menester que, es indispensable que, es urgente que, es posible que, es imposible que, es conveniente que, conviene que, es probable que.

Subjunctivo у самостійних реченнях використовуються для вираження модливості та сумніву. У такому разі *modo subjuntivo* вживається, зазвичай, після прислівників *tal vez, acaso, quizá (s), ojalá*.

Щодо підрядних порівняльних речень, які інтегруються сполучниками *cual si, como si*, використовується *Subjunctivo*. Разом з тим, вживання форм *Subjunctivo* у простих реченнях супроводжується використанням модальних часток *tal vez, ojalá*.

Potencial imperfecto y perfecto використовується для висловлення стану чи дії, які усвідомлюються як ймовірні чи можливі у майбутньому, минулому чи теперішньому часі.

Наприклад:

Hoу estoy ocupado, si no iría al teatro (Сьогодні я зайнятий, інакше я пішов би у театр); *Ayer estaba ocupado, si no iría al teatro* (Вчора я був зайнятий, інакше пішов би у театр); *Mañana estaré ocupado, si no iría al teatro* (Завтра я буду зайнятий, інакше пішов би у театр).

У підрядному додатковому реченні використання відбувається із метою вираження майбутньої дії у минулому, а у головному складнопідрядному реченні чи простому реченні - задля передачі бажаної чи можливої дії у теперішньому чи майбутньому.

Potencial perfecto, переважно, репрезентує модальність у простому реченні. Це відбувається у таких випадках, коли необхідно виразити припущення в минулому, або ж в умовних реченнях третього типу.

Наприклад:

¡Con qué gusto se habría marchado al día siguiente! (З яким задоволенням він поїхав би звідти на наступний день!).

Висновки до розділу 2

У ході аналізу специфіки формування мовних явищ не можна ігнорувати можливості аналітики шляхом звернення до історії та етимології, основних напрацювань та власне самої дефініції.

У другому розділі дослідження було розглянуто модальність у концепті власне мовознавчої категорії, у аспекті формування семантико-синтаксичних висловлень у давньоіспанській період. Окреслено низку вагомих напрацювань учених, подано історію розвитку дефініції категорії модальності, специфіки її структури, засобів вираження у історичному концептуальному аспекті.

Виходячи із результатів дослідження парадигми семантико-синтаксичної структури висловлень у ретроспективному контексті, формується висновок, що феномен модальності як текстової категорії позиціонується у формації іспанської мови із двох сторін – у мовному плані, як варіативність засобів вираження модальності засобами мови, та у змістовому, як можлива оцінка людиною того, що повідомляється у тексті.

Модальну формацію висловлювання доцільно розглядати у концепті об'єктивно модальних та суб'єктивно модальних значень. Об'єктивна модальність позиціонується як інформація щодо ступеня реальності існування ймовірнісних подій щодо відображеного в тексті предмету позамовної реальності з точки зору мовця.

Вона може знаходити безпосереднє практичне вираження способами дієслова-присудка. Водночас, суб'єктивна модальність вбачається факультативною, якісною оцінкою відображуваного предмету відповідно до смаків, бажань та думок мовця.

Дослідження специфіки формально-синтаксичної залежності дає змогу виокремити поняттєво-категорійний апарат, що включає предикативну взаємозалежність, опосередковану підрядну залежність, подвійну залежність та низку інших. Основними різновидами синтаксичного зв'язку, при цьому,

служать однобiчна та двобiчна (предикативний зв'язок) залежнiсть, подвiйна залежнiсть, взаємозалежнiсть, взаємонезалежнiсть (сурядний зв'язок).

Селекцiя найбільш оптимальних способiв особистої оцiнки змiсту висловлювання детермiнується комунiкативними намірами мовця. Згiдно цього визначаються вiдповiднi до ситуативностi та тематики повiдомлення мовнi засоби. Варто зауважити, що дослідженi у роздiлi засоби вираження модальностi у процесi формування семантико-синтаксичних висловлень у давньоiспанський перiод не вiдображають усiєї варіативностi можливих комбiнацiй, якi зустрічаються на практицi у нинiшньому мовному дискурсі.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОГО ВИКОРИСТАННЯ СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНОЇ СТРУКТУРИ ВИСЛОВЛЕНЬ ІЗ ГІПОТЕТИЧНОЮ МОДАЛЬНОСТЮ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

3.1. Особливості вживання семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю

Феномен модальності являє собою специфічну категорією, в межах якої максимально виражається взаємодія прагматичного, семантичного та синтаксичного аспектів висловлення. Водночас, очевидне домінування прагматичного аспекту зумовлює необхідність ідентифікації та аналізу модальності як особливої граматичної категорії в контексті досліджень модальної логіки. Зокрема, існує необхідність зіставлення структури модального судження та мовного висловлення.

Семантико-синтаксичну сутність висловлювання втілюють синтаксеми, що окреслюють дефініцію часового проміжку відносного майбутнього. Для функціоналу мети властиві семантичні диференційні ознаки наступності в аспекті гіпотетичної модальності бажаності, темпоральної перспективи, характеру явища, дії, процесу як бажаного наслідку. Синтаксеми мети знаходять практичну реалізацію у семантичних, морфолого-синтаксичних і морфологічних варіаціях.

Модус позиціонується комплексом усіх суб'єктивних значень речення та синергізується із його денотативним змістом, характеризуючи висловлення в контексті суб'єктивного ставлення мовця до змісту інформації, яке виявляється передусім як модальна (раціональна) або емоційна оцінка. У цілому, виокремлюють чотири основні типи модусів, серед яких – сенсорний (перцептивний), ментальний, емотивний та волітивний [36].

Окремі вчені [29] ідентифікують комплекс модусних предикатів, кожний з яких відповідає певній модусній рамці. Зокрема, перцептивний модус утворюють дієслова відчуття і модусні предикативи; функцію ментальних

модусних предикатів – дієслова знання і суб'єктивної думки, а також предикативи; реактивний модус формують прикметники і дієслова зі значенням емоційного стану; а мовленнєвий модус представлено дієсловами мовлення.

Експліцитний модус має свої характерні засоби втілення на різних рівнях мови. Як відомо, суб'єктивна інтерпретація денотативного змісту на формально-синтаксичному рівні оформлюється як головна частина складнопідрядного речення або як парентетична частина простого ускладненого речення. Експліцитний модус становить характерну особливість різних модальних типів речень, зокрема й речень суб'єктивної гіпотетичної модальності, яка в широкому розумінні включає значення сумніву, припущення, неповної впевненості та переповідності (авторизації).

У контексті дефініції модальності як раціональної оцінки мовцем змісту висловленого в плані його реальності чи ірреальності, гіпотетична модальність позиціонується різновидом модальної оцінки та входить до компонентності модусу як одна із суб'єктивних категорій. Експліцитний модус гіпотетичного висловлення може виражатися різнорівневими та різноструктурними одиницями мови. Один із різновидів гіпотетичного модусу – синтаксичні конструкції з модусними предикатами, які в такому вживанні виявляють себе як носії модального значення.

Як відомо, модусними називають предикати, які у складі модусної частини речення мають здатність експліцитно виражати певні настанови та позицію суб'єкта стосовно об'єктивного змісту висловленого. Такі суб'єктивні значення належать до модусу, з чим і пов'язана кваліфікація відповідних предикатів як модусних. Модусні предикати являють собою особливий клас, який характеризується більш широкими семантико-синтаксичними можливостями у порівнянні з іншими предикатними класами.

Як і інші предикатні знаки, вони, називаючи денотативну ситуацію, мають власний пропозиційний зміст. Водночас, модусні предикати виявляють виразну диференційну особливість семантико-синтаксичної валентності, яка полягає у здатності приєднувати іншу пропозицію, відкривати місце для заповнення

предикатним актантом поряд із непередикатними. На цій підставі їх відносять до класу функторів, або супрапредикатів, – таких семантичних одиниць, які можуть відкривати місця для будь-яких інших семантичних одиниць.

Непередикатний актант кваліфікують як нетиповий, вторинний для модусного предиката. Передикатний актант на формально-синтаксичному рівні може мати розгорнуту форму – головної частини складнопідрядного речення або вставного речення. Згорнутий предикат при модусному дієслові має форму інфінітива.

Роль модусних предикатів виконують дієслова певних лексико-семантичних груп: мовлення, мислення, сприймання, психічного та емоційного стану, волевиявлення та ін., загалом – усі дієслова з емоційно-оцінним або модально-оцінним компонентом у семантичній структурі: бажати, вважати, веліти, видаватися, гадати, говорити, думати, здаватися, любити, наказувати, подобатися, повідомляти, подейкувати, хотіти, чути тощо.

Експліцитний гіпотетичний модус висловлення формують дієслова трьох груп: мовлення, мислення та сприймання. Лексичний рівень гіпотетичності представлено одиницями з ядерною або потенційною семою.

Периферію утворюють лексеми, можливість використання яких у ролі гіпотетичного модусу зумовлена їх потенційною здатністю до вираження невпевненості, однак реалізація цієї здатності залежить від контекстуального та екстралінгвістичного чинників.

Парентетичні модусні предикати являють собою суперечливе семантико-синтаксичне явище. Водночас, у синтаксичному аспекті вони являють собою одиницю, включену до складу цього ж основного речення. Проте така позиція відповідає другорядній ролі модусних предикатів у плані їх семантико-комунікативної вагомості.

Першорядне значення має зміст повідомлення, у той час як конструкція з модусним предикатом – це лише показник емоційно-раціонального ставлення мовця.

Структурно-граматична чужорідність парентетичного модусу, який традиційно називають вставною конструкцією, зумовлена його нездатністю нести конструктивне навантаження у відношенні до основного речення (диктуму), відсутністю ознак облігаторності і взагалі зв'язків з основним предикатом. Тому в синтаксисі мовознавці зазвичай розглядають його як особливу синтаксичну категорію, розходячись у визначенні його статусу та характеру зв'язку з реченням.

Висловлення з експліцитною модусною частиною (незалежно від її синтаксичного статусу) має виразну двохрівневу семантико-синтаксичну структуру, що зумовлено відображенням у ньому складної ситуації, яка містить два взаємопов'язані різнорідні компоненти: предметну ситуацію та ситуацію мовлення, і проявляється у факті включення модусу в основне речення, встановлення особливого зв'язку з ним і утворення другого синтаксичного плану. У структурі гіпотетичного речення поєднано дві або більше пропозицій [32].

Отже, внаслідок накладання експліцитного розгорнутого модусу на зміст основного повідомлення (диктум) утворюється поліпредикативна структура з модусно-диктумними відношеннями між частинами. Структурно-семантична організація модусної частини зумовлена семантичною природою супрапредиката, зокрема його валентністю, яка зреалізована передусім відповідно до комунікативно-прагматичних чинників.

Суттєвий вплив на будову модусної частини речення мають і синтаксичні умови його функціонування в певному типі реченні, такі, зокрема, як парентетична позиція модусу.

Семантико-синтаксичні особливості, які виявляють предикати мовлення, мислення та сприймання у складі гіпотетичного модусу, зумовлені передусім денотативними ознаками відповідних класів дієслів. Як відомо, дієслівна семантика спрямована на вираження предикативності, в ній у «згорнутому» вигляді міститься макет структури речення.

Більшість дієслів означають таку дію або стан, які обов'язково співвіднесені з суб'єктом – виконавцем або носієм. Крім того, значна кількість дієслів є транзитивними і вимагають доповнення своєї семантики об'єктом.

Усі модусні значення, зокрема й модальні, пов'язані з особою мовця. На денотативному рівні мовець виступає в семантичній ролі суб'єкта психічного відношення: у ситуації мовлення він сприймає явища об'єктивного світу, думає, оцінює їх з погляду раціонального та емоційного, повідомляє про них. Об'єкти психічного ставлення – це предмети та явища позамовного світу у їхніх зв'язках та відношеннях.

У семантико-синтаксичному мовному вияві мовець постає суб'єктом модального відношення. Модальна оцінка відображених у реченні явищ об'єктивного світу набуває розгорнутого експліцитного представлення у побудовах з модусними предикатами та їх актантним оточенням. Посідаючи центральне місце у модусній предикативній конструкції, предикати мовлення, мислення та сприймання передають семантику суб'єктивно-гіпотетичного ставлення до змісту повідомлення, вказують на суб'єкт модальної оцінки.

Експліцитний гіпотетичний модус відображає такі фрагменти мовленнєвої ситуації, як мікроситуація психічної діяльності та мікроситуація спілкування. Модальне ставлення мовця у модусі може передаватися через відображення психічної діяльності суб'єкта мовлення або іншої особи [31].

Для вставних модусних структур гіпотетичного висловлення типовими є означено-особова, неозначено-особова та реверсивно-деміпасивна модифікації. Означено-особова характеризується незаповненням суб'єктної позиції. Визначеність, конкретність суб'єкта сигналізується формою першої особи дієслівного предиката мислення і сприймання, ним завжди є мовець – суб'єкт модальної оцінки (гадаю, вважаю, думаю, сподіваюсь та ін). Неозначено-особова модифікація характерна для структур авторизованої гіпотетичності. Предикат мовлення або мислення має форму третьої особи множини і вказує на те, що повідомлення або суб'єктивна думка належить не мовцеві, а третій особі.

Суб'єкт модальної оцінки – збірний, чітко не визначений (як кажуть, вважають). У реверсивно-деміпасивній модифікації предикат мислення (уявлення) має зворотну форму, давальний відмінок вказує на неактивного суб'єкта модального відношення [6]. У реченнях припущення, де парентетичний модус формують ментальні предикати, які відображають ситуацію інтелектуально-психічної діяльності, типовими є двокомпонентні структури.

3.2. Специфіка семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю у новоіспанський період

Модальність вірогідності відображає рівень пізнання мовцем системи зв'язків та відносин дійсності. Приведена дефініція завжди являє собою суб'єктивну величину, адже зумовлена власними умовиводами мовця. Ймовірність реалізації факту зазнає раціональної оцінки. З огляду на алгоритм реалізації будь-якої оцінної ситуації, в даному контексті також можна виділити об'єкт, суб'єкт та підставу оцінки.

Суб'єктом оцінки у ситуації вірогідності позиціонується мовець, об'єктом – деяка пропозиція, а підставою – власне інформація, якою володіє суб'єкт.

Основними умовами для формування значення вірогідності доцільно вважати присутність у мовця певної думки, що являє собою результат усвідомленого сприйняття об'єкту дійсності. Загалом, присутність вірогідного факту в свідомості мовця являє собою наслідок вибору, здійсненого ним із позиції декількох альтернатив. Також, невід'ємним елементом є обов'язкова оцінка ймовірності факту, а не його істинності.

Власне, мовець має володіти належною передумовою для актуалізації ймовірності прогнозування чи існування вірогідних фактів. При цьому, процес оцінювання вірогідності факту повинен супроводжуватися ефектом впевненості чи невпевненості мовця.

Низка дослідників зосереджували свою увагу на питанні вірогідності. Зокрема, напрацювання у даному полі відносяться до робіт дослідника L. Fant [29], який пропонує власний підхід до класифікації та аналізу. Учений пропонує до використання шкалу, що передбачає градацію індикаторів, у проміжку від вірогідності до реальності, згідно з інтенсивністю семантичного навантаження.

На основі зазначеної шкали іншим дослідником Юй Се [49] була розроблена класифікація маркерів вірогідності. Такі маркери відображають рівень впевненості мовця сказаному в даний момент. Із огляду на це, виділяють:

- маркери з нульовим рівнем впевненості;

У даному випадку мовець репрезентує загальне незнання та необізнаність (*no sé, ni idea*);

- маркери із низьким рівнем визначеності;

У даному випадку мовець не спроможний заперечити чи підтвердити певними аргументами недостатню впевненість, знання чи достовірність джерела інформації. Загалом, у випадку маркерів із низьким рівнем визначеності мовець демонструє факт як припущення, сумнів, можливість чи особисту думку (*tengo la sensación de que, es dudoso que* тощо);

- маркери з високим рівнем визначеності;

У даному випадку мовець володіє перевіреним інформаційним джерелом, котре вбачається йому максимально надійним, що дозволяє йому представляти інформацію як цілком реальну (*estoy casi seguro, seguramente* тощо);

- маркери з максимальним рівнем визначеності;

У даному випадку той, хто промовляє, повністю впевнений у істинності пропозиції. У зв'язку з цим, він активно використовує значну кількість маркерів доказовості та численні вирази впевненості (*sin duda alguna, evidentemente, naturalmente* тощо).

У межах даного класифікаційного підходу варто зауважувати низку детермінуючих факторів, зокрема, комунікативну мету та контекст [49]. Наприклад, у аспекті прагмасемантики завданням мовця при репрезентації

інформації як вірогідної вбачається реалізація впливу на поведінково-психологічне реагування слухача.

Феномен вірогідності являє собою, загалом, вираження раціональної оцінки слухача або мовця щодо репрезентованої у змісті мовлення об'єктивної реальності. Також, варто зауважити, що мовець володіє особистою відповідальністю за вірогідність власного висловлювання, що створює передумови для довіри зі сторони слухача, без додаткової ідентифікації факту істинності.

Явище чергування *indicativo* та *congiuntivo* у іспанській мові доволі часто зумовлює явище семантичної неоднозначності. У зв'язку з цим, доцільним вбачається визначення позалінгвістичного контексту висловлювання.

Лексичних засобів вираження модальності вірогідності нараховується значна кількість. Інтеграція різних, проте схожих лексичних маркерів у іспанській мові спричиняє необхідність застосування різних способів дієслова.

Загалом, усі модальні прислівники у іспанській мові можна диференціювати за такими групами:

- 1) прислівники, що вимагають тільки *indicativo* (для прикладу, *por lo visto*);
- 2) прислівники, після яких потенційно застосовуються як *subjuntivo*, так і *indicativo* (наприклад, *quizás*).

Також, у іспанській мові популярними є граматичні засоби вираження вірогідності. У даному аспекті доцільно застосовувати складну та просту форму майбутнього часу. Проста форма майбутнього часу дозволяє репрезентувати ймовірність щодо теперішніх фактів, водночас, складна форма дозволяє представити факти, що мали місце у минулому, водночас, їх наслідковість зумовлена подіями, що проходять у даний момент.

Стосовно *condicional* у контексті зазначеної функції, у іспанській мові він має відношення до подій, що відбулися у минулому. *Condicional simple* передає певні припущення щодо фактів, які могли б передаватись за допомогою простого минулого часу, у випадку, якщо мовець впевнений у них.

Складна форма *condicional compuesto* використовується у разі, коли необхідно виразити припущення щодо факту, котрий мав місце попередньо іншого факту в минулому. Цей факт, у випадку відсутності сумнівів щодо нього у мовця, міг би виражатись за допомогою минулого часу *pluscuamperfecto de indicativo*.

3.3. Системний опис засобів вираження гіпотетичної модальності у сучасній лінгвістиці іспанської мови

У сучасній системі іспанської мови диференціюють такі способи:

- індикатив (*Indicativo*);
- імператив (*Imperativo*);
- субхунтив (*Subjuntivo*);
- кондинціонал (*Condicional o potencial*).

Водночас, існування кондинціоналу позиціонується предметом диференціації думок дослідників [46].

Modo Indicativo, що являє собою дійсний спосіб, зазвичай, розуміється як спосіб вираження дії, яка розглядається мовцем як цілком реальна в контексті минулого, теперішнього та майбутнього часу.

Форми *Modo Indicativo* використовуються, як правило, у розповідному реченні, а також можуть застосовуватись у заперечному чи питальному реченнях.

Наприклад:

Se llama Quitapena, verás. El dueño es amigo mío (J. Goytisolo); *El médico fue el primero en llegar* (A.M. Matute);

¿Es usted don Lorenzo, el nuevo médico?- le dijo; *No se trata de eso, Rafael. Bastaría con salvar lo que nos queda* (J. Goytisolo) [6].

У загальному, дійсний спосіб реальності слугує протиставленням бажальному способу нереальності (індикатив – субхонтиву). Щодо імперативу, що репрезентує наказовий спосіб, даний спосіб є своєрідним доповненням субхонтиву. Водночас, кондиціонал займає проміжну локацію між субхонтивом та індикативом [45].

1. Presente

У межах формації іспанської мови диференціюють *el Presente habitual* та *el Presente actual*, котрі репрезентують дію тривалістю всього теперішнього часу, котрий не співпадає із моментом мовлення, а тільки дотичний до нього.

Варто зауважити, що *el Presente pro futuro*, що розглядається як теперішнє на місці майбутнього, доволі часто використовується суміжно із граничними дієсловами та дієсловами руху «*Salimos mañana*», які виражають майбутню дію, мова проя ку йде у теперішньому часі.

Наприклад:

Soy un hombre. - ¡Un miserable! Acabemos: yo te niego a mi hija, yo te la niego, - ¡Pues yo la tomaré! No tomo más que lo que es mío (B. Perez Galdos) [6].

Характерним модальним значенням *Presente* виступає семантика наказовості.

Наприклад:

A las tres de la tarde en punto, vas a la estación y te compras un billete para Barcelona.

Також, форма вираження майбутньої дії за допомогою теперішнього часу використовується у протазисі умовних речень першого типу.

Наприклад:

Si va, le daré una tarjeta con mi dirección y podremos ir los dos juntos, o con nuestras señoras. (J.Goytisolo) [6].

Варто зазначити, що дії, які потенційно можуть бути здійсненими, виражаються не лише *Futuro*, а й *Presente*.

Наприклад:

- *¡Si me contesta usted con lágrimas y suspiros, me conmoverá, pero no me convencerá!* (B. Perez Galdos);

- *El médico no se hace esperar. Se llama don Severino y es un viejo simpático, hablador y jovial;*

- *lleva al viajero adentro y le invita a galletas y a jerez: galletas, una lata honda, eterna;*

- *jerez, una botella. — Si se acaba, ya pediremos más.* (C. J. Cela) [6].

2. Futuro simple

Першочергово, варто зауважити, що часові форми майбутнього часу використовуються для практичного відображення потенційно здійсненої дії. Так як формація майбутнього часу супроводжується ймовірнісним характером дії та певною невпевненістю, уява про вірогідність характеризується різноплановою модальною оцінкою.

Наприклад:

Tráeme la ropa, Gardufia, ya que estará seca (P.A. de Alarcon); *¿Qué hora será?*
— *Serán las tres.*

Загалом, *Futuro Simple* використовується для реалізації майбутньої дії.

Наприклад:

Yo estaré allí después de medianoche. Te diré lo que he resuelto y lo que debes hacer. Ya te contaré. Esto es largo y debe ser hablado. He jurado que esta ausencia de ti concluirá pronto, y concluirá. El corazón me dice que te veré. ¡Maldito sea yo si no te veo! (P. A. de Alarcón) [6].

Необхідно зауважити, що переважаючими є випадки використання *Futuro Simple* у модальному контексті. З-поміж модальних відтінків максимально популярними є:

- ймовірність, наприклад: - *¿Dónde está Alejandro?* — *Estará en casa;*
- допустимість, наприклад: *Será como dicen, pero;*
- пом'якшене заперечення, наприклад: - *¿Tu hijo es un sabio?* — *Lo será;*

- припущення, наприклад: *Supongo que mañana estaré en Barcelona;*
- ввічливий формат, наприклад: *Repuso el caballero con alegría: será el criado de Doña Perfecta* (Perez Galdos);
- наказ, наприклад: *A las tres en punto vendréis a la reunión. ¡No lo haréis!*
- спонукання, наприклад: *Tú repartirás las armas;*
- розгубленість чи здивування у питальному реченні, наприклад: - *¿Será posible lo que me cuentas?*

У формі складного майбутнього часу висловлюється аспект вірогідності у минулому.

Наприклад:

Sí, en mi segundo — afirmé señalando al techo — vive la amante del director de no sé qué ramo; una tal Felisa, a quien llaman la chocolatera... La habrás oído nombrar; la habrás visto alguna vez. Es guapa, un poquito ajada (B. Perez Galdos).

3. Futuro compuesto

Futuro compuesto позиціонується формою, що мало вживається. Її застосовують, здебільшого, у модальному чи часовому значенні. Максимально розповсюдженими модальними відтінками *Futuro compuesto* позиціонуються:

- припущення, наприклад: *Suponemos que se habrá solucionado el caso;*
- здивування з приводу дії у минулому, наприклад: *¿Se habrá visto cosa igual?*
- вірогідність виконання дії до певного моменту, наприклад: *Para el quince de octubre habremos terminado este trabajo.*

4. Condicional simple

Condicional у обох формах розглядаються як форми майбутнього часу [51]. Так, кондиціонал може набувати дефініції майбутнього відносно минулого.

Наприклад:

Sabía que Antonio la mataría. Estaba segura de que la mataría. Le conocía bien (A. M. Matute).

Total, que nos despedimos en la calle de Goya, acordando que me convidaría el lunes próximo, y que no iría; al otro lunes debía ir retirándome un ratito después de comer (B. Pérez Galdós).

Також, кондиціонал може набувати дефініції майбутнього відносно теперішнього:

- *Mira lo que te digo, muchacha: este año bajarás a la fiesta... Así es. Bien tendrás danza y baile, Eloísa. Malo será que no encuentres buen novio... Y de estas, pronto celebraremos bodas. ¡Te aseguro que te haré buenas bodas, Eloísa!* (A. M. Matute).

Основне значення кондиціонала – майбутнє щодо минулого.

Наприклад:

Ella creyó un día que Daniel sería capaz de interpretarlos en su piano; supo el porqué de su rotunda afirmación de que no volvería allí (C. Laforet) [6].

У модальному значенні *Condicional simple* застосовується із метою репрезентації:

- ввічливої форми, наприклад: *Desearía verle a usted. ¿No tendría usted una novela que me prestó?* (Valle-Inclán) ;

- вірогідності, припущення, ймовірності дії, наприклад: *"Qué me gustaría que fueras una mujer. No te irías al arroyo ahora y bordaríamos las dos cenefas y perritos de lana"* (García Lorca);

- приблизної кількості, наприклад: *Serían las tres de la tarde cuando cayó en la zanja, herida en una pierna"* (Pérez Galdós);

- обумовленої дії, наприклад: *Si el viento pudiera hablar, ¡cuántas cosas diría!* (C. Arconada).

Дефініцію кондиціонала, як правило, максимально асимілюють з субхунтивом.

Наприклад:

Si yo no vigilara, ¿qué sería de ti y de mí? (B. Pérez Galdós) [6].

5. Subjuntivo

Питання ідентифікації функціоналу Subjuntivo формує коло наукових інтересів сучасних дослідників. Зокрема, Хілі і Гайя диференціює субхунтив на Subjuntivo optativo та Subjuntivo potencial [51]. А Рок Понс переконує, що кондиціонал перебуває приблизно посередині між субхунтивом та індикативом [45].

Про асимілятивну властивість дієслівної форми *Futuro* та бажального способу *Subjuntivo* свідчать низка аспектів: обидві зазначені форми характеризують майбутню дію, водночас, *Futuro* позиціонується більш об'єктивним підходом.

Долідником Р. Ленцом [52] було виокремлено такі основні способи:

- субхунтиво (диференціюють на *dubitativo* та *operativo*);
- індикатив;
- імператив.

Основними дубітативними детермінантами Subjuntivo вбачаються:

- наказ, наприклад: *Ordeno que todos vengan a tiempo*;
- радість, наприклад: *Me alegra que todos ya estén aquí*;
- жаль, наприклад: *Ella lamenta que no podamos visitarla*;
- прохання, наприклад: *Le ruego que devuelva el diccionario al maestro*;
- побажання, наприклад: *Quiero que me esperéis*;
- вимога або заборона, наприклад: *El médico prohíbe que le demos bombones*;
- жах, наприклад: *Me espanta que su estado de salud se agrave*;
- сумнів, недовіра, наприклад: *Pongo en duda que lo diga*.

Семантичним ядром *Subjuntivo* позиціонується семантика активного спонування до реалізації певної дії. Часові форми *Subjuntivo*, при цьому, не володіють детермінованим часовим значенням.

Наприклад:

Rafael debía pasar la noche fuera y ordené a Herminia que no me despertase bajo ningún pretexto(J. Goytisolo);

*A media tarde, conseguí que me depositaran frente al Central (J. Goytisolo);
Magda quería que fuera a su casa a jugar a las siete y media, pero me cerré a la banda y dije que deseaba estar sola (J. Goytisolo) [6].*

Крім дії, яка потенційно повинна відбутися, Futuro може виражати дію з різними модальними відтінками. Доволі часто ці відтінки приховують базове значення дії, що не реалізовується, не реалізована та не зможе реалізуватись у майбутньому [6].

6. Imperativo

Імператив характеризується великою силою та тим, що він вміщує формат безпосереднього наказу. Імператив не вживається в заперечній формі за будь-яких умов. Водночас, формат заборони реалізовується формами оптатива із запереченням [52].

3.4. Граматичні засоби гіпотетичної модальності у сучасній іспанській мові

У межах формації іспанської мови, як репрезентанта західнороманських мов, диференціація між способами не надто конкретизована. Зокрема, наказ може знаходити практичне вираження за посередництвом:

- імператива – у разі, якщо наказ має ствердний характер;

наприклад:

Vete, vete, vete ya — gritó ella señalando la puerta con enérgico ademán" (B. Pérez Galdós);

Ven. Es por aquí (J. Goytisolo). Dime. Te escucho;

- субхонтиво – у разі, наказ має заперечний характер.

Наприклад:

Calla. No digas eso; Detente y huyamos. No detengas. Estás loco (B. Pérez Galdós).

Дієслівна форма теперішнього часу, першочергово, детермінує звичайну дію, а також тривалу або періодичну, чи без обмежень у часі.

Imperativo, загалом, може відображати такі модальні значення:

- спонукання, наприклад: *Escribe esta palabra;*
- прохання, наприклад: *Cerrad, por fafor, la puerta;*
- наказ, наприклад: *Sal del aula;*
- безпосереднє звертання до співрозмовника, наприклад: *Ven aquí.*

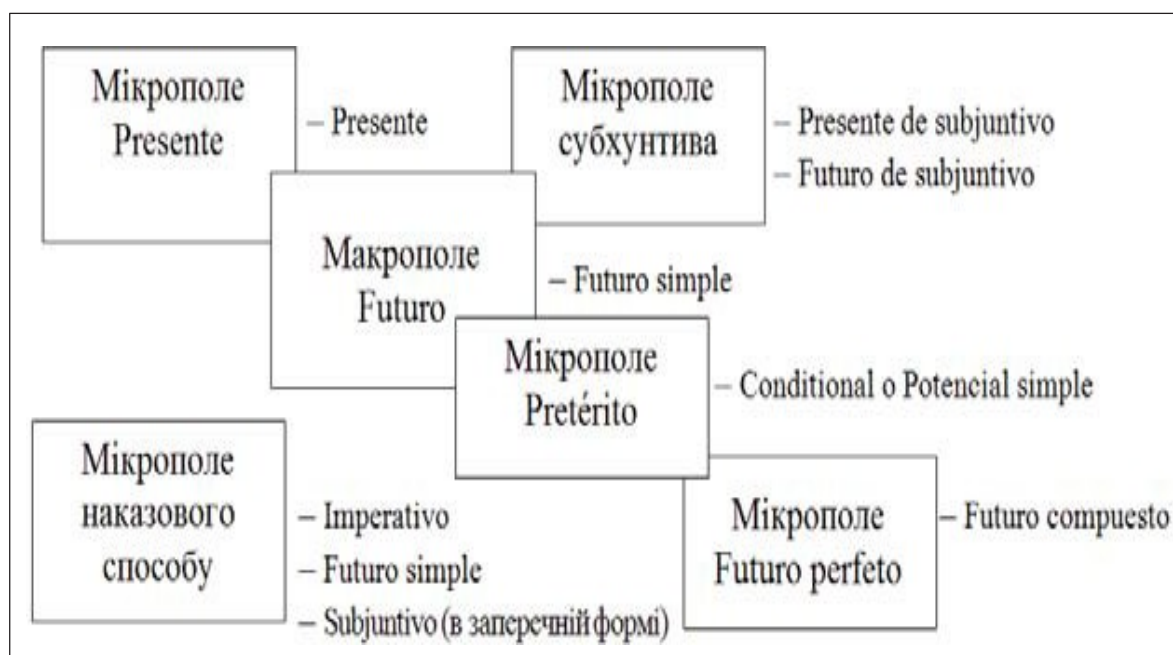
Оптимальною формою репрезентації поля *Futuro* слугує модель функціонально-семантичного поля категорії футуральності. Формування зазначеного поля вимагає екстракції в його межах деякого центру (ядра), периферії та мікрополей.

Функціонально-семантичне поле позиціонується методом моделювання граматичних та лексичних категорій. У зв'язку з цим, їх детермінують у контексті інтегральних полів.

Зазначений підхід спричинений тим, що чимало явищ мови хаарактеризуються польовою компонентністю. Зокрема, макрополе *Futuro* репрезентовано декількома мікрополями:

- мікрополем *футурального імперфекта*, що виражається формою *Futuro Simple*;
- мікрополем *футурального перфекта*, що виражається формою *Futuro Compuesto*;
- мікрополем *Presente*;
- мікрополем наказового способу у синергії з формами *Imperativo* та *Subjuntivo*;
- мікрополем субхунтива у асиміляції з формами *Presente de Subjuntivo* та *Futuro de Subjuntivo*.

Кожне з мікрополів формує зони дотичної взаємодії з суміжними полями – так звані семантичні зони (рис.1).

Рисунок 1. Взаємозв'язок макрополя Futuro з іншими мікрополями структури мови в контексті проспективної модальності

Наприклад, форма футурального імперфекту репрезентує необмежену дію. Вона спроможна формувати функціональну семантичну зону перетину з мікрополем *Субхунтива*.

Наприклад:

Usted tiene mala cara; ¿no tendrá fiebre?

Семантична зона волетивної модальності формується на межі мікрополів мікрополя *імператива* та футурального імперфекта.

Наприклад:

Ya no lanzará hablar en voz alta aquí.

Форма футурального перфекта характеризується зонами перетину із мікрополем *Preterito*.

Наприклад:

Mañana, a estas horas, habrá llegado a Nápoles, pensó para animarse [49].

Часто властивим є явище витіснення часового значення модальним (табл.1).

Таблиця 1. Функціонально-семантичне поле категорії футуральності у сучасній іспанській мові

Граматичні форми мікрополів <i>Futuro</i>					
Futuro simple	Presente	Futuro compuesto	Conditional o Potencial simple	Presente de Subjuntivo / Futuro de Subjuntivo	Imperativo / Futuro simple / Subjuntivo (в заперечній формі)
Семантичне ядро					
Абсолютний характер дії в майбутньому	Одночасність моменту мовлення	Відносність майбутньої дії	Слідування в минулому	Спонування до дії в майбутньому	Спонування до дії в майбутньому
Темпоральність					
Спрямованість дії в майбутнє	Одночасність моменту мовлення, спрямованість дії в майбутнє за наявності обставини часу чи контексту	Дія, спрямована у майбутнє в майбутньому	Наступність у минулому	Дія, спрямована в майбутнє	Дія, спрямована в майбутнє
Аспектуальність					
Імперфектна	Одночасність моменту мовлення	Перфектна	Перфектна	Імперфектна	Імперфектна

Аналізуючи зазначене, варто зауважити, що кожне із мікрополів, що формує макрополе *Futuro*, забезпечується двома основними категоріальними значеннями – модальним та темпоральним. Серед них домінантою позиціонується модальне значення [52].

Загалом, основним наслідковим аспектом взаємодії семантичних зон макрополів *Preterito*, *Presente* та макрополя *Subjuntivo* із макрополем *Futuro* вбачається виникнення додаткових значень у контексті категоріальності.

Висновки до розділу 3

Феномен модальності являє собою специфічну категорією, в межах якої максимально виражається взаємодія прагматичного, семантичного та синтактичного аспектів висловлення. Водночас, очевидне домінування прагматичного аспекту зумовлює необхідність ідентифікації та аналізу модальності як особливої граматичної категорії в контексті досліджень модальної логіки. Зокрема, існує необхідність зіставлення структури модального судження та мовного висловлення.

Модус позиціонується комплексом усіх суб'єктивних значень речення та синергізується із його денотативним змістом, характеризуючи висловлення в контексті суб'єктивного ставлення мовця до змісту інформації, яке виявляється передусім як модальна (раціональна) або емоційна оцінка. У цілому, виокремлюють чотири основні типи модусів, серед яких – сенсорний (перцептивний), ментальний, емотивний та волітивний.

Модальність вірогідності відображає рівень пізнання мовцем системи зв'язків та відносин дійсності. Приведена дефініція завжди являє собою суб'єктивну величину, адже зумовлена власними умовиводами мовця. Ймовірність реалізації факту зазнає раціональної оцінки. З огляду на алгоритм реалізації будь-якої оцінної ситуації, в даному контексті також можна виділити об'єкт, суб'єкт та підставу оцінки. Суб'єктом оцінки у ситуації вірогідності позиціонується мовець, об'єктом – деяка пропозиція, а підставою – власне інформація, якою володіє суб'єкт. Основними умовами для формування значення вірогідності доцільно вважати присутність у мовця певної думки, що являє собою результат усвідомленого сприйняття об'єкту дійсності. Загалом, присутність вірогідного факту в свідомості мовця являє собою наслідок вибору, здійсненого ним із позиції декількох альтернатив. Також, невід'ємним елементом є обов'язкова оцінка ймовірності факту, а не його істинності.

Явище чергування *indicativo* та *congiuntivo* у іспанській мові доволі часто зумовлює явище семантичної неоднозначності. У зв'язку з цим, доцільним вбачається визначення позалінгвістичного контексту висловлювання.

Лексичних засобів вираження модальності вірогідності нараховується значна кількість. Інтеграція різних, проте схожих лексичних маркерів у іспанській мові спричиняє необхідність застосування різних способів дієслова.

Кожне із мікрополів, що формує макрополе Futuro, забезпечується двома основними категоріальними значеннями – модальним та темпоральним. Серед них домінантою позиціонується модальне значення. Загалом, основним наслідковим аспектом взаємодії семантичних зон макрополів Preterito, Presente та макрополя Subjuntivo із макрополем Futuro вбачається виникнення додаткових значень у контексті категоріальності.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. У роботі розглянуто проблему феномену гіпотетичної модальності в сучасній лінгвістиці, підходи до дефініції висловлень та їх основні форми, а також проблематику категорії способу висловлень в іспанській мові; проаналізовано процес розвитку феномену семантико-синтаксичної структури висловлень у давньоіспанській мові, зокрема, особливості формування основних видів модальності; досліджено особливості практичного використання семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові.

Модальну формацію висловлювання доцільно розглядати у концепті об'єктивно модальних та суб'єктивно модальних значень. Об'єктивна модальність може знаходити безпосереднє практичне вираження способами дієслова-присудка. Водночас, суб'єктивна модальність вбачається факультативною, якісною оцінкою відображуваного предмету відповідно до смаків, бажань та думок мовця. Практичним підґрунтям побудови семантико-синтаксичної структури висловлювань із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові позиціонуються граматична та дієслівна категорії, які передають суб'єктивне ставлення мовця до висловленого.

2. Проаналізовано процес розвитку феномену семантико-синтаксичної структури висловлень у давньоіспанській мові, зокрема, особливості формування основних видів модальності; Розглянуто специфічні особливості семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові. Модальність, при цьому, позиціонується важливою функціональною компонентою формації висловлювання та його сприйняття. Вона має властивість синергізувати усі одиниці тексту в єдине структурно-сміслову ціле, репрезентуючи відношення мовця до повідомлюваного, його власної точки зору та концепції, особисті ціннісні орієнтації. Феномен модальності як текстової категорії позиціонується у формації іспанської мови із двох сторін – у мовному та змістовному плані.

3. Дослідження особливостей практичного використання семантико-синтаксичної структури висловлень із гіпотетичною модальністю в сучасній іспанській мові дозволяє стверджувати, що основним наслідковим аспектом взаємодії семантичних зон макрополів Preterito, Presente та макрополя Subjuntivo із макрополем Futuro вбачається виникнення додаткових значень у контексті категоріальності.

Парадигму семантико-синтаксичної структури висловлень варто розглядати у концепті вузького та широкого витлумачення. У широкому розумінні вона позиціонується як теорія, розроблена на базисі структурного синтаксису, а у вузькому – являє собою граматику синтаксичної структури речення, у котрій формація формально-синтаксичної структури речення (присудку) чи семантико-синтаксичної структури речення (предикату) репрезентована як визначальна компонента.

У цілому, в синтаксисі концепти теорії залежностей охоплюють інтенцію і валентність, сполучуваність і дистрибуцію з позиції міжрівневої категорії стосовно лексичних, морфологічних та словотвірних одиниць.

У приведеному контексті сполучуваність позиціонується як проміжна категорія у площинах морфології, синтаксису, лексики, фразеології, стилістики. При цьому, основним критерієм її дефініції вбачається відповідність семантиці, змістові.

Ressumen

La lingüística moderna presta gran atención al estudio de la modalidad como categoría funcional y semántica que desempeña un papel importante en el proceso de comunicación. En este contexto, ocupa un lugar especial la modalidad hipotética, que permite expresar acontecimientos posibles, condicionales o probables que no son reales en el momento del habla. La modalidad hipotética es una categoría multidimensional que integra medios gramaticales, léxicos y sintácticos para expresar distintos grados de probabilidad. El español, como una de las lenguas analíticas, proporciona numerosos medios para expresar tales construcciones, lo que hace que su estudio sea relevante e importante para comprender las tendencias generales en el desarrollo de los sistemas lingüísticos.

El objetivo de esta tesis de máster es estudiar la estructura semántica y sintáctica de las expresiones de modalidad hipotética en español, así como analizar los distintos niveles de su representación, incluyendo medios gramaticales, léxicos y sintácticos.

Los fines del estudio incluían:

1. Análisis teórico de la modalidad hipotética: Analizar las principales aproximaciones a la definición de la modalidad hipotética en la lingüística moderna y su impacto en las estructuras semánticas y sintácticas.

2. Desarrollo histórico del fenómeno: Investigar la evolución de la estructura semántica y sintáctica de las expresiones en español antiguo, prestando especial atención al desarrollo de las formas de expresión modal.

3. Aplicación práctica: Estudiar las especificidades del uso de la modalidad hipotética en el español moderno, en particular analizando los medios gramaticales y las estructuras oracionales.

El material de investigación se basó en numerosos ejemplos procedentes de fuentes literarias, publicaciones periódicas, así como en unidades lingüísticas extraídas de diccionarios fraseológicos y explicativos de la lengua española. Se hizo especial hincapié en las construcciones léxicas y gramaticales utilizadas para expresar la modalidad hipotética.

El primer capítulo aborda las cuestiones fundamentales de la modalidad, en particular su definición y clasificación en la lingüística moderna. Se presta especial atención a la modalidad hipotética como componente importante de la estructura semántica y sintáctica de los enunciados. Se dan varias interpretaciones de la modalidad hipotética, señalando que se refiere a acontecimientos probables o posibles que no son reales en el momento del enunciado. Además, se analizan las principales formas de expresiones y sus medios léxicos y gramaticales.

La segunda sección analiza cómo se formó y desarrolló la estructura de los enunciados con la modalidad hipotética en el español antiguo. Se estudia el uso de formas temporales simples y complejas para expresar acontecimientos probables, el desarrollo de las categorías temporales y su interacción con la modalidad. Se presta especial atención al estudio del paralelismo entre el uso histórico y moderno de tales construcciones en la lengua.

La tercera sección está dedicada al uso práctico de la modalidad hipotética en el español moderno. Se analizan en detalle los medios gramaticales utilizados para expresar la modalidad hipotética, como el subjuntivo, el condicional y el futuro. Se describe cómo funcionan estas formas en diferentes situaciones de habla y su significado en el contexto.

El estudio estableció claramente que la modalidad hipotética en español se manifiesta a través de diversas formas gramaticales, como el subjuntivo y el condicional. Esto permite expresar probabilidad, posibilidad o condiciones que no tienen conexión directa con la realidad.

La tesis ha demostrado que la modalidad hipotética se desarrolló junto con las estructuras gramaticales generales de la lengua española, y algunas formas que surgieron en la época del español antiguo siguen utilizándose en la actualidad. Esto demuestra la continuidad de las tradiciones en el sistema gramatical de la lengua.

Además, se ha comprobado que la modalidad hipotética en el español moderno desempeña un papel importante en la formación de construcciones discursivas complejas que permiten hablar de acontecimientos posibles o deseados en diferentes

dimensiones temporales. Estas construcciones se utilizan activamente en la literatura, los medios de comunicación y la comunicación cotidiana.

Así, el estudio ha demostrado que la estructura semántica y sintáctica de las expresiones con modalidad hipotética es un aspecto importante de la lengua española moderna. Los resultados del estudio han confirmado la necesidad de profundizar en el estudio de la modalidad como categoría multidimensional estrechamente relacionada con elementos gramaticales, léxicos y sintácticos. El valor práctico del estudio reside en la posibilidad de utilizar sus resultados en la enseñanza del español y en la preparación de cursos especiales sobre gramática funcional.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войналович, Л. П. (2013). Модальність як багатоаспектна лінгвістична категорія. *Наукові записки НДУ ім. М.Гоголя. Серія: Філологічні науки*, (3), 28–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2013_3_6
2. Вус, Н. Й. (2006). Модальність та її трактування у працях дослідників. *Слов'янський збірник*, (12).
3. Гринько, Л.В., Нігреєва, О.О., & Шуппе, Л.В. (2021). Засоби вираження категорії вірогідності в сучасних іспанській та італійській мовах. *Записки з романо-германської філології*, 2 (47). [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.2\(47\).245923](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.2(47).245923)
4. Грудзінська, Г., & Живот-Чабрик, М. (2012). *Інтенсивний курс іспанської мови*. Тернопіль: Богдан.
5. Дійсний спосіб. Філологія. (2018). Харків : Вид-во НУА.
6. Кірковська, І. С. (2017). Засоби вираження функціонально-семантичного поля перспективної модальності в сучасній іспанській мові. *Науковий вісник ДДПУ ім. Фвана Франка. Серія «Філологічні науки»*, 1(8). http://ddpu-filolvisnyk.com.ua/uploads/arkhiv-nomerov/2017/NV_2017_8-1/25.pdf
7. Ніколаєва, С. Ю. (1998). *Практикум з методики навчання іспанської мови*. 1ч. Київ : Ленвіт.
8. Ніколаєва, С. Ю. (1999). *Практикум з методики навчання іспанської мови*. 2ч. Київ : Ленвіт.
9. Олійник, А. М. (2015). *Основна іноземна мова (іспанська): навчальний посібник для формування комунікативної компетенції у студентів освітнього рівня «бакалавр» професійного спрямування «Мова і література (іспанська)»*. Запоріжжя: ЗНУ.
10. Ралдугіна, К. О. (2008). Модальність як логіко-філософська та лінгвістична категорія. *Вісник Запорізького національного університету*,

- (1), 156–161. https://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/fil_2008_1_2/2008-26-06/029.pdf
11. Сінченко, Є. І. (2016). *Іспанська мова: тексти для читання та аудіювання. Методичні рекомендації до вивчення іспанської мови*. Луцьк. <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/9904>
  12. Сінченко Є.І. (2014). *Encanto. Практичний курс іспанської мови*. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки.
  13. Скибицька, Н. В. (2002). Роль прислівника у вираженні епістемічної модальності. *Мовні і концептуальні картини світу*, (7), 455 - 462.
  14. *Словник лінгвістичних термінів*. (1985). Київ : Вища школа.
  15. Умрихіна, Л. В. (2016). Категорія модальності в контексті лінгвістичних досліджень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*, 21(1), 72–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2016_21%281%29__21
  16. Шинкарук, В. Д. (2003). Модус і диктум у структурі речення: автореф. *Доктора філол. наук: 10.02.01*. Київ. http://nbuv.gov.ua/UJRN/mvkfm_2014_2%283%29__30
  17. Ahern, A. (2008). *El subjuntivo: contextos y efectos*. Madrid : Arco/Libros.
  18. Antonio de Nebrija. (1980). *Gramática de la lengua castellana*. Madrid.
  19. Bassols de Climent, M. (1951). *La calidad de la acción verbal en español*. Madrid.
  20. Basterrechea Eduardo. *Los verbos en español*. 1ª Edición. M. : Molino de Ideas S.A., 2010. 264p. Benveniste, E. (1987). *Problemas de lingüística general II*. México: Siglo.
  21. Borrego, J. (1986). *El subjuntivo, valores y usos*. Madrid: Sociedad General Española de Librería, S.A.
  22. Boullal, K. (2006). *Tiempos del subjuntivo*. Universidad de Granada.
  23. Cebrian, J. C. (1951). *Gramática de la Lengua Castellana*. Paris: La Real Academia Española.

24. Donaire, M. L. (2001). *Subjuntivo y polifonía (español, francés)*. Madrid : Arrecife.
25. Engel, U. (1996). *Deutsche Grammatik*. Heidelberg: Julius Groos.
26. *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española: Real Academia Española*. (1973). Madrid.
27. Eroms, H.-W. (2000). *Syntax der deutschen Sprache*. Berlin: New York.
28. Fant, L. (2007). La modalización del acierto formulativo en español. *Revista internacional de lingüística iberoamericana*, 5 (1), 39–58.
29. Fraser, B. (1980). Conversational Mitigation. *Journal of Pragmatics*, (4), 341-350.
30. Fridl, V. (2016). Il congiuntivo dubitativo nell'italiano e nello spagnolo: un'analisi comparativa. *Italogramma*, (10). URL: <http://epa.oszk.hu/02300/02391/00010/pdf/>
31. García Yebra, V. (1988). *Claudicación en el uso de las preposiciones*. Madrid: Gredos.
32. González Jorge Alberto Vásquez. Los modos verbales del español actual. *Lingüística y literatura : журнал*. 2013. № 63. 271 p.
33. Hermoso, G., & Alfaro, S. (1998). *Curso práctico*. Практический курс испанского языка. Упражнения. Уровень 3. Киев: Методика.
34. *Gramática descriptiva de la lengua española*. (1999). Madrid: Espasa.
35. Hermoso A. González, Cuenot J. R., & Alfaro M. Sánchez. (1998). *Curso práctico. Gramática de español lengua extranjera/ Alfredo González Hermoso, Cuenot J. R., Maria Sánchez Alfaro*. Madrid : Edelsa.
36. Heringer, H.J. (1996). *Deutsche Syntax deponentiell*. Tübingen: Stauffenburg.
37. Jespersen, O. (1924). *The Philosophy Of Grammar*. <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.282299>
38. Kratochvílová, D. (2013). La modalidad epistémica española: Las relaciones entre el significado modal real y el significado modal potencial en español.

Linguistica Pragensia, (2), 73–83. URL:
<https://www.researchgate.net/publication/283205271>

39. Kendris Christopher. Spanish verbs. Segunda edición. NYC : Barron's Educational Series, 2001. 316 p.
40. Llorach, A. (1994). Gramática de la lengua española/ Emilio Alarcos Llorach. *Real Academia Española. Colección Nebrija y Bello*. Madrid: Espasa Calpe.
41. *Matte Bon Francisco. Gramática comunicativa del español*. (2003). Nueva edición revisada. Madrid EDELSA Grupo Didascalía, S.A.
42. Panych, O. (2020). Обговорення перекладу «Метафізики» Аристотеля: Семінари. *Filosofska Dumka*, (1), 111-135.
<https://dumka.philosophy.ua/index.php/fd/article/view/404>
43. Real Academia Española y Asociación de Academias de la Lengua Española. Nueva gramática de la lengua española: morfología y sintaxis. Madrid: Espasa, 2009. 1149 p.
44. Roca Pons, J. (1968). *Estudios sobre perffrasis verbales del español*. Madrid: La Habana.
45. Sastre Ruano, M. (1997). *El subjuntivo en español*. Salamanca Ediciones Colegio de España.
46. Solís Evangelina, M. P. (2005). Contacto y cambio lingüístico: El modo subjuntivo en el español de Los Angeles. *Tesis doctoral*. Universidad de Granada.
47. Spanish Literature. (2012). Advanced Placement Volumen I. (Edad Media - Siglo XIX). Editado por Gusgm Madrid. 231 p.
<https://www.yumpu.com/es/document/read/14407123/ap-spanishliterature-en-pdf>
48. Xie, Yu. (2017). Recursos lingüísticos de la modalidad epistémica en español y sus paralelos en chino: *Tesis doctoral*. Sevilla.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

49. Bello, A. (1960). Gramatica de la lengua. Buenos Aires.
50. Gili Gaya, S. (2003). Curso superior de sintaxis española. Barcelona, 16a ed.
51. Lenz, R. (1944). La oracion y sus partes. Madrid.

